Impuls Zeeland

NV Economische Impuls Zeeland Jaarverslag 2018



Dit is een printversie van ons digitale jaarverslag, kijk voor het digitale jaarverslag op:

http://jaarverslag.impulszeeland.nl/2018/cover/

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Inleiding	5
1. Invest in Zeeland	6
2. Innovatiefinanciering	12
3. Circulaire economie	20
4. Smart Delta Resources	27
5. Vrijetijdseconomie	31
6. Logistiek en Energie	45
7. Gezondheidseconomie	50
8. Toelichting jaarrekening 2018	51

Voorwoord

Voor u ligt het jaarverslag 2018 van NV Economische Impuls Zeeland (Impuls). In dit jaarverslag kijken we terug op het jaar dat achter ons ligt en op de prestaties die Impuls heeft neergezet, in samenwerking met het bedrijfsleven, overheden, kennisinstellingen en andere partners in Zeeland en daarbuiten. Dit alles met als doel het vergroten van de dynamiek van de Zeeuwse economie, door het ondersteunen van nieuwe en gevestigde ondernemers.

In algemene zin is in het afgelopen jaar - én in de jaren daarvoor - sterk ingezet op het versterken van zogenoemde economische ecosystemen; brede netwerken waarin kennis, kapitaal, slagkracht en innovatie samenkomen. Sectoraal én sector-overstijgend. Deze ecosystemen zijn essentieel, bijvoorbeeld bij grote opgaven als de energietransitie. Alleen binnen sterke samenwerkingsverbanden kunnen kansen voor de Zeeuwse economie en werkgelegenheid worden verzilverd. Mooie voorbeelden hiervan zijn het logistieke netwerk Zeeland Connect, Dockwize (de broedplaats voor jonge ondernemers), Smart Delta Resources (samenwerking op het gebied van grondstoffen en energie), Symbiosis4Growth (voor industriële symbiose binnen het mkb) en Toeristische Uitvoeringsalliantie voor de toeristische sector.

Concreet heeft Impuls de afgelopen 4 jaar (in de periode 2015-2018) 54 nieuwe bedrijven voor Zeeland aangetrokken en 7 gevestigde bedrijven ondersteund met significante uitbreidingsinvesteringen. Daarmee werd voor ruim 500 miljoen in Zeeland geïnvesteerd, wat 1500 nieuwe arbeidsplaatsen heeft opgeleverd. Vanuit de innovatieregeling InnoGo! en het Zeeuws Participatiefonds werden in deze periode 41 startende en groeiende ondernemers ondersteund. Daarnaast is het Investeringsfonds Zeeland opgericht, waarin het Rijk, Provincie Zeeland en Impuls aandeelhouder zijn. Dit fonds vloeit voort uit het investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling, dat is opgesteld door de Commissie Balkenende. Vanuit andere (met name Europese) subsidies zijn nog eens ruim 100 bedrijven ondersteund; bij elkaar een investering van 16 miljoen euro.

Op projectniveau hebben we in 2018 onder meer een mooie slag kunnen maken met het realiseren van breedband internet in het buitengebied. Niet alleen voor Zeeuwen zelf onmisbaar, maar ook voor ondernemers in de toeristische en agrarische sector. Impuls heeft bij dit project ondernemers, inwoners en providers bij elkaar gebracht. Een ander project met impact is de Reefer Express Line naar Rotterdam, een initiatief vanuit Zeeland Connect. Door realisatie van deze containerlijn over water, wordt op jaarbasis 2.000.000 km uitgespaard aan vervoer met vrachtwagens over de weg; en dat voor de lange termijn. Goed voor de veiligheid op de weg, de doorstroming in het verkeer en voor het milieu, door een aanzienlijke CO2-reductie.

Een sprekend voorbeeld binnen het cluster Circulaire Economie is het bedrijf Demacq Recycling; een nieuw bedrijf dat laat zien hoe de energietransitie niet alleen noodzakelijk is voor een duurzame economie, maar ook werk en inkomsten voor Zeeland genereert. Dit gespecialiseerde, innovatieve bedrijf recyclet wieken van verouderde windmolens, als enige in Nederland. De wieken worden gedemonteerd en de materialen krijgen een nieuwe toepassing. Impuls heeft dit bedrijf aan een vestigingsplaats geholpen en geholpen met opstarten, met een financiering vanuit ons fonds InnoGo!

Vooruitkijkend, zullen ook in 2019 onze activiteiten en projecten voor een belangrijk deel bijdragen aan de energietransitie. Een goede basis daarvoor is gelegd met het Zeeuws Energie Akkoord. Samen met de Zeeuwse bedrijven, overheden, kennisinstellingen en andere partners zal worden gekeken hoe we Zeeland écht kunnen verduurzamen. En hoe met deze verduurzaming ook waarde kan

worden toegevoegd en geld kan worden verdiend. Dit proces is geen uitgestippelde route en succes is niet altijd gegarandeerd. Vandaar dat we het bedrijfsleven ook de komende jaren willen ondersteunen met pilots en proefprojecten én via het stimuleren van nieuwe, innovatieve samenwerkingsverbanden.

Dick ten Voorde

Algemeen directeur

Inleiding

Impuls is de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) voor Zeeland. Als spil in een breed economisch web, zet deze organisatie zich in voor een sterke, duurzame en inclusieve Zeeuwse economie en werkgelegenheid. De aandacht gaat daarbij in het bijzonder uit naar de voor Zeeland sterke economische sectoren: circulaire economie, havens en logistiek, industrie, maintenance, water en energie, en vrijetijdseconomie.

Kerntaken van Impuls zijn het adviseren en begeleiden van bedrijven bij vestiging, uitbreiding en innovatie. Impuls voert gerichte acquisitie voor Zeeland, in binnen- en buitenland, ondersteunt bedrijven bij financieringsvraagstukken, brengt partijen bij elkaar en bevordert en bestendigt samenwerkingsverbanden. Zo werkt zij continu aan het optimaliseren van de vestigingscondities in Zeeland, zoals een hoogwaardige infrastructuur, de modernste technologische voorzieningen en vooruitstrevende, bedrijfsgerichte kennisinstellingen.

Vanwege de breedte en veelzijdigheid van dit werkterrein, is de organisatie Impuls opgebouwd uit verschillende clusters: Invest in Zeeland, Innovatiefinanciering, Circulaire Economie, Vrijetijdseconomie, Smart Delta Resources, Logistiek, Maintenance en Energie. Een deel van deze clusters richt zich op een bepaalde sector of bepaalde sectoren, bijvoorbeeld Vrijetijdseconomie, andere clusters opereren sector-overschrijdend, zoals Invest in Zeeland, Innovatiefinanciering of Circulaire Economie. Sommige clusters werken aan afgebakende projecten, andere aan doorlopende activiteiten en programma's.

Bij alle projecten, programma's, regelingen en functies van Impuls, staat brede samenwerking met partners op de voorgrond. Zo werkt Impuls nauw samen met kennisinstellingen, financiële partners, overheden en niet de vergeten het Zeeuwse bedrijfsleven zelf. Daarnaast is Impuls vertegenwoordigd in een groot aantal overlegorganen, lokaal, regionaal, provinciaal, landelijk en grensoverschrijdend.

In dit jaarverslag geeft Impuls een overzicht van de activiteiten, programma's, regelingen en projecten in 2018 én van de behaalde resultaten, gerangschikt per cluster. In het laatste hoofdstuk wordt de financiële balans over 2018 opgemaakt.

1. Invest in Zeeland

Het cluster Invest in Zeeland heeft als doel het aantrekken van bedrijven die een aanvulling zijn op de Zeeuwse economie, die ketens versterken én die voldoende kwaliteit en substantie hebben om een (voor de toekomst duurzame) bedrijfsvestiging te realiseren. Alle ondernomen activiteiten van het cluster zijn en waren daarop gericht. Zo is veel tijd en energie gestoken in de relatie met het Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA). Dit vanwege de sterke overtuiging dat de vestiging van bedrijven uit het buitenland wezenlijk kan bijdragen aan de structuurversterking van de Zeeuwse economie. Van deze bedrijven is bijvoorbeeld bekend dat ze gemiddeld meer arbeidsplaatsen bieden dan Nederlandse bedrijven.

Als onderdeel van het Investor Relations (IR) programma werden veel bedrijven bezocht met een buitenlandse moeder. Daarnaast is een aantal Zeeuwse bedrijven bezocht in het kader van het Strategisch Accountmanagement (SA) programma. Dit heeft veel waardevolle contacten en informatie opgeleverd.
Het cluster was op meerdere (inter)nationale beurzen aanwezig en werkte ook dichter bij huis aan zichtbaarheid; door presentaties aan relevante netwerken in de regio, door intensivering van de samenwerking met onze Invest in Holland-partners en het vergroten van online en offline exposure .

Acquisitie en resultaten
Onder acquisitie wordt verstaan: het aantrekken, begeleiden en ondersteunen van bedrijven naar Zeeland. Invest in Zeeland doet dit gericht, door een proactieve inzet op sterke Zeeuwse sectoren en door de focus op België. Maar ook reactief: bedrijven die zich met een vestigingsvraagstuk bij Invest in Zeeland melden, worden geholpen met een breed aanbod aan diensten en adviezen. Invest in Zeeland zet zich in om ondernemers te ontzorgen, zodat de stap naar vestiging in Zeeland zo makkelijk mogelijk wordt gemaakt.

Acquisitie op sectoren
De sterke Zeeuwse sectoren voor acquisitie zijn de Chemische- en Procesindustrie, Agrifood, Logistiek en Offshore Wind. De focus op Offshore Wind is een logisch gevolg van de sterke groei die deze sector in Zeeland laat zien. De spin-off van de realisatie van de windmolenparken voor de kust biedt een grote kans voor Zeeland. Niet alleen voor het havengebied, maar voor de hele regio, wanneer allerlei afgeleide bedrijvigheid zijn weg gaat vinden in Zeeland. In 2018 nam Invest in Zeeland daarom onder meer deel aan de Global Wind Energy beurs in Hamburg en het cluster droeg actief bij aan het Energy Port Zeeland platform.

Selectiecriteria
Bij het selecteren van potentiële bedrijven voor een begeleidingstraject, hanteert Invest in Zeeland normatieve criteria (zoals een minimum van vijf arbeidsplaatsen), maar ook wordt gekeken naar de kwaliteit, haalbaarheid en de voor Zeeland toegevoegde waarde van een investeringsproject. Op deze manier leidt de inzet van Invest in Zeeland tot een optimaal rendement.

Proactieve acquisitie
Soms melden bedrijven zichzelf aan bij Impuls voor ondersteuning bij vestiging of uitbreiding in Zeeland, maar meestal is dit niet het geval. Invest in Zeeland moet proactief de provincie op de kaart zetten als aantrekkelijke vestigingsregio en op zoek gaan naar bedrijven waarvoor Zeeland interessant kan zijn.

Reactieve acquisitie
Invest in Zeeland biedt ook ondersteuning en advies aan bedrijven die buiten de bovengenoemde ‘sterke’ sectoren vallen. In 2018 zijn ook bedrijven in landbouwwerktuigen en in de uitzendbranche

begeleid: bij het realiseren van hun nieuwe vestiging of bij het behoud van hun huidige vestiging in Zeeland.

Aangescherpte proposities
Om de kracht van de aanwezige sterke sectoren goed zichtbaar te maken heeft Invest in Zeeland de proposities (beschrijving van sterke punten) voor de sectoren Chemie, Agrifood, Logistiek en Offshore Wind in 2018 verder geactualiseerd. Door deze proposities te delen met de Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA) en Nederland Distributieland (NDL) worden deze ingebed in het nationale aanbod. Dit is een doorlopend proces en de komende jaren worden de proposities daarom continu verder aangescherpt en vernieuwd, zodat de breedte van het aanbod zichtbaar wordt en er met deelproposities gewerkt kan worden.

Nationale acquisitieteams
Invest in Zeeland heeft ook in 2018 deelgenomen aan de nationale acquisitieteams (NAT) Agrifood en Chemie. Deze teams zijn samengesteld uit de diverse regio's die binnen de betreffende sector een sterke positie hebben. In deze teams worden nationale (deel)proposities geformuleerd, op basis van regionale input, en wordt de aanwezige acquisitiekracht gebundeld. Inmiddels is er ook een soortgelijk overleg voor Logistiek, het Nationaal Acquisitieoverleg (NAO). Dit overleg is opgezet op basis van onderzoek uit 2017 en vormt nu een vast onderdeel van de overlegstructuur tussen de Invest In Holland- partners.

Acquisitie op landen
De keuze voor sectorale acquisitie ligt in lijn met de werkwijze van de meeste acquisitiepartners. Daarnaast heeft Invest in Zeeland aandacht voor België als geografisch donorgebied. In 2018 is verder gestart met een verkenning van Japan en Israël, om te achterhalen in hoeverre deze landen kansen bieden voor acquisitie.

<u>België (Vlaanderen)</u>
Na een jarenlange regio-focus op België, heeft Invest in Zeeland in 2018 onderzocht tot welke resultaten dat heeft geleid. Ook is opnieuw gekeken (herijking) naar de kansen van het land als geografisch donorgebied. Er is gebleken dat België (specifiek de regio Vlaanderen, die grenst aan Zeeland) dé regio is waar de meeste buitenlandse bedrijven in Zeeland vandaan komen. Al moet daarbij opgemerkt worden dat deze bedrijven qua omvang vaak minder groot zijn dan andere bedrijven die Invest in Zeeland begeleidt. En dat deze bedrijven met name kiezen voor een locatie in Zeeuws-Vlaanderen. Al met al boden de resultaten voldoende aanleiding om in 2018 het promotie- en acquisitiebeleid op deze regio voort te zetten. Dit gebeurt bijvoorbeeld door actieve deelname aan het Zeeland Business Crossborder Event en andere netwerken gericht op Vlaanderen. Verder is een lunch georganiseerd voor reeds in Zeeland gevestigde Belgische ondernemers. Tijdens deze lunch konden zij kennismaken met Belgische collega-ondernemers en kon tegelijkertijd achterhaald worden wat hun drijfveren waren om zich te vestigen in Zeeland. Dit werd door alle partijen als waardevol ervaren.

<u>Japan en Israël</u>
De keuze voor een verkenning van acquisitiekansen in Japan en Israël berust niet op toeval. Sectoren waar Japan sterk in is, zijn ook goed vertegenwoordigd in Zeeland. Voorbeelden zijn de (petro)chemie, procesindustrie, offshore windenergie, aquacultuur en e-commerce. Japan is als grote investeerder echter nog ondervertegenwoordigd in Zeeland.
Israël is het land van herkomst van een aantal bedrijven die hier al wat langer gevestigd is én van een aantal recent gevestigde bedrijven. In 2018 is, ondanks het beperkte aanbod aan nieuwe potentiële gegadigden (leads) uit de regio, een start gemaakt met het verkennen van kansen van een op Israël gerichte geografische acquisitie. Het aantal Israëlische projecten in portefeuille (leads) geeft namelijk

nog steeds aanleiding te veronderstellen, dat de propositie van Zeeland goed aansluit op de Israëlische vraag.

Investor Relations (IR) en Strategisch Accountmanagement (SA)
In 2018 is wederom stevig ingezet op het voeren van accountmanagement gesprekken met de reeds gevestigde bedrijven in Zeeland. Voor het bezoeken van bedrijven met een buitenlandse "moeder" (Investor Relations) wordt structuur geboden vanuit NFIA. Verder is in 2017 begonnen met het structureel bezoeken van de grootste Nederlandse bedrijven in de provincie (Strategisch Accountmanagement).
In 2018 zijn 24 bedrijven met een buitenlandse moeder (IR) bezocht. Op basis van Strategisch Accountmanagement (SA) heeft Invest in Zeeland 16 bedrijven bezocht.

Doelen van IR en SA:

- Door het gestructureerd bezoeken en faciliteren van reeds gevestigde bedrijven komen mogelijke investeringsprojecten vroeg in beeld en kan Invest in Zeeland, al dan niet in samenwerking met de NFIA, die trajecten ondersteunen. Als er bij een bedrijf plannen zijn om de regio te verlaten, wordt dit vroegtijdig gesignaleerd en kan geprobeerd worden invloed uit te oefenen op de besluitvorming.
- Via het programma kunnen uitstekend signalen over het regionale en nationale vestigingsklimaat worden opgevangen. Lokale kwesties als vergunningverlening en handhaving, maar ook nationale zaken als belasting- en milieuwetgeving, komen in de gesprekken aan de orde en kunnen op een bestuurlijk niveau worden geagendeerd.

Resultaten 2018
In 2018 zijn aansprekende resultaten geboekt. Het aantal gevestigde bedrijven en uitbreidingsinvesteringen ligt in absolute aantallen lager dan de afgelopen jaren, maar het aantal gecreëerde arbeidsplaatsen en het investeringsvolume liggen duidelijk hoger. Deze investeringen zijn bovendien van grote toegevoegde waarde voor de Zeeuwse economie. Bijvoorbeeld vanwege hun duurzame en innovatieve karakter, dat past bij het Zeeuwse DNA.

Treffende voorbeelden hiervan zijn:

- De vestiging van het Deense bedrijf Ørsted. Ørsted gaat in de haven van Vlissingen zijn onderhoudsbasis bouwen, voor de windmolenparken die gebouwd worden in de Noordzee. Omdat het hier een internationale onderneming betreft, is de rol van het NFIA van grote toegevoegde waarde geweest.
- De vestiging van Demacq Recycling BV in Vlissingen-Oost, een bedrijf voor recycling van composiet. Dit composiet wordt o.a. gerecycled vanuit turbinebladen van windmolens en compartimenten van oude treinstellen. Samen met collega's van het cluster Innovatiefinanciering heeft Invest in Zeeland het bedrijf ondersteund bij onder meer de bedrijfsvestiging en financiering.
- De uitbreidingsinvestering van Vermeer International BV in 's Heer Arendskerke, waarbij in extra productiecapaciteit werd geïnvesteerd voor het fabriceren van o.a. landbouwwerktuigen.

Kwaliteit versus kwantiteit
Bij de acquisitie en ondersteuning van bedrijven wordt meer nadruk gelegd op de kwaliteit van investeringsprojecten dan op de kwantiteit. Dat betekent minder focus op het aantal bedrijven en aantal arbeidsplaatsen en meer op de toegevoegde waarde voor de Zeeuwse economie. Het eerder genoemde Ørsted en Demacq Recycling zijn hier goede voorbeelden van.

Behoud gevestigde bedrijven
Invest in Zeeland voert steeds vaker, en in een steeds vroeger stadium, gesprekken met bedrijven die een vestiging en/of verplaatsing buiten de provincie overwegen. Vanuit een onafhankelijke positie wordt daarin geprobeerd te bemiddelen en te adviseren. Wél moet opgemerkt worden dat de invloed van deze gesprekken soms beperkt is. Als er doorslaggevende (bedrijfseconomische) redenen zijn waarom een bedrijf wil vertrekken, dan is dat proces meestal onomkeerbaar en niet te beïnvloeden. Via het eerder genoemde accountmanagement kunnen dergelijke ontwikkelingen vroegtijdig gesignaleerd worden, zodat er gericht actie ondernomen kan worden.

Brexit
Via NFIA sluit Invest in Zeeland direct aan op de door de Rijksoverheid vastgestelde communicatie richtlijnen over de Brexit in binnen-en buitenland. Daarnaast hebben alle Invest in Holland-leden een vast contactpersoon voor Brexit-gerelateerde vragen vanuit bedrijven aangesteld, zo ook Invest in Zeeland. Hiermee heeft Invest in Zeeland een loketfunctie ingericht om Brexit-gerelateerde vragen van zowel in Zeeland gevestigde, als potentieel nieuw te vestigen bedrijven te beantwoorden en hen verder te helpen indien wenselijke en nodig.

Promotie
Voor een succesvolle acquisitie is een voortdurende promotie van Zeeland als vestigingsregio onontbeerlijk. Zeeland heeft bedrijven veel te bieden, maar dat aanbod moet wel zichtbaar worden gemaakt. Door de (inter)nationale onbekendheid van de provincie, anders dan vanwege het toeristische aanbod, komt Zeeland bij veel investeringsprojecten nog niet op de wensenlijst voor. Een forse inzet op de promotie van de regio als aantrekkelijke vestigingslocatie voor bedrijven blijft daarom noodzakelijk. In 2018 lag de focus op het ontwikkelen van content marketing (marketing met afgestemde inhoud) richting de diverse doelgroepen. Verder is voor enkele specifieke segmenten (Belgische bedrijven en reeds in Zeeland gevestigde bedrijven ten behoeve van IR en SA) onderzocht welke nieuwe marketing- en communicatieplannen moeten worden ontwikkeld.

Belangrijk is om Zeeland eenduidig en herkenbaar op de kaart zetten, op alle gebieden: ondernemen, toerisme, wonen, werken en studeren. Daarom heeft Invest in Zeeland in 2017, samen met het VVV Zeeland en de Provincie Zeeland, gewerkt aan een gezamenlijk campagneconcept voor de marketing- en communicatie. Dit concept is gebaseerd op de eerder ontwikkelde Land in Zee-strategie. Invest in Zeeland heeft dit concept in 2018 toegepast in de eerste eigen marketing- en communicatie-uitingen. Op nationaal niveau wordt de marketing- en communicatie afgestemd met de leden van het Invest in Holland-netwerk.

<u>Website Invest in Zeeland</u>
De website <u>www.investinzeeland.com</u> is belangrijk voor de online zichtbaarheid van Invest in Zeeland. Na een verbetering van de website in 2017 op het gebied van (onder meer) techniek, gebruikersgemak en content, is in 2018 een slag gemaakt op het gebied van vindbaarheid en bereik onder relevante doelgroepen.

<u>Social media</u>
Social media blijven een belangrijke bron van doorverwijzingen naar de website. Daarnaast zijn ze van belang voor het onderhouden van het netwerk en voor de algehele zichtbaarheid van Zeeland als vestigingsregio en van Invest in Zeeland als organisatie. Vanwege de zakelijke doelgroep (B2B) concentreert het gebruik zich op LinkedIn, Twitter en Youtube.

<u>Beurzen</u>
Een belangrijk onderdeel van de promotieactiviteiten vormt het bezoeken van en deelnemen aan beurzen. Omdat uit ervaring is gebleken dat het gericht bezoeken van beurzen meer oplevert dan deelname met een eigen stand, is daar in 2018 verder op gefocust. Op beurzen kunnen de

mogelijkheden van Zeeland goed in beeld worden gebracht. Beurzen zijn bovendien gelegenheden om het netwerk te ontmoeten en uit te breiden.

Invest in Zeeland bezocht in 2018 de volgende beurzen:

- Fruit Logistica (Berlijn)
- Contacta (Goes)
- Global Wind Energy Europe (Hamburg)
- Vestingcross (Hulst)
- MIPIM (Cannes)
- Logistiek Vastgoed (Roosendaal)
- Zeeland Business CrossBorder Event (Roosendaal en Gent)
- Seafood Expo Global (Brussel)
- Global Forum for Agriculture (Utrecht)
- IFT (Chicago)
- Realty (Brussel)
- Provada (Amsterdam)
- Offshore Energy (Amsterdam)
- Nationale Distributie Dag (Rotterdam)
- SPRYG Congres Logistiek Vastgoed (Roosendaal)
- Expo Real (München)
- Transport & Logistics (Antwerpen)

Overige marketing en communicatie-activiteiten:

- De ontwikkelingen binnen het cluster Smart Delta Resources (zie hoofdstuk 4) vormden aanleiding om vanuit Invest in Zeeland betrokken te zijn bij de public affairs en de doorontwikkeling van de website. Dit met als uiteindelijk doel daaruit nieuwe investeringsprojecten te halen. Hetzelfde geldt voor het project Symbiosis4Growth (cluster Circulaire Economie), dat zich richt op industriële symbiose bij mkb-bedrijven in Zuidwest-Nederland.
- Vanwege de ontwikkelingen in de offshore wind-industrie en de wens om Zeeland sterker te profileren als dé plek daarvoor in Nederland, is Invest in Zeeland betrokken bij de marketing en communicatie van Energy Port Zeeland.
- Als onderdeel van de IR- en SA- programma's (Investor Relations en Strategisch Accountmanagement) zijn twee events georganiseerd voor specifieke segmenten aan in Zeeland gevestigde bedrijven?. Naast de mogelijkheid tot het versterken van de relatie, boden deze events de bedrijven netwerkmomenten én een inhoudelijk programma.
- Zoals eerder genoemd, heeft Invest in Zeeland onderzoek uitgevoerd naar de motieven van Belgische ondernemers om zich te vestigen in Zeeland. Op basis van de hieruit voortgekomen resultaten is de promotie- en acquisitie voor de Belgische doelgroep herzien.
- Tenslotte is onderzocht hoe Invest in Zeeland haar dienstverlening aan bedrijven die al in Zeeland gevestigd zijn (IR en SA), beter in de markt kan zetten. Hieruit is een positioneringsstrategie en marketingcommunicatieplan voortgekomen, die in 2019 verder worden geïmplementeerd.

Netwerk

Een sterk netwerk is van levensbelang voor Invest in Zeeland. Dit netwerk is de grootste bron voor 'leads' (potentiële nieuwe bedrijfsvestigingen of uitbreidingen in Zeeland). Daarnaast biedt het belangrijke samenwerkingspartners bij het ondersteunen van bedrijven. En bij het zo breed mogelijk onder de aandacht brengen van de kansen die de regio Zeeland bedrijven te bieden heeft. Zo wordt

de slagkracht van Invest in Zeeland vergroot. Invest in Zeeland werkt daarom voortdurend aan het opbouwen en onderhouden van haar netwerk, met daarin onder meer accountantskantoren, makelaars, aannemers, ontwikkelaars, uitzendbureaus en niet te vergeten de al in Zeeland aanwezige bedrijven, overheden en organisaties.

Veel van deze partners ontmoet Invest in Zeeland op beurzen, bij seminars en andere bijeenkomsten. Deze gelegenheden bieden tegelijkertijd een mooie kans om het netwerk verder uit te breiden en worden daarom gericht bezocht én georganiseerd.

Zeeuws netwerk

In de provincie werkt Invest in Zeeland samen met collega's van Impuls, Provincie Zeeland, gemeenten, bedrijven en dienstverleners. Vanzelfsprekend is North Sea Port een belangrijke partner in de promotie van en acquisitie voor Zeeland.

Invest in Holland netwerk

Nationaal en internationaal zoekt Invest in Zeeland vooral afstemming met collega-ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's), met Nederland Distributieland (NDL/HIDC) en het Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA). Samen vormen deze het Invest in Holland-netwerk.

Het belang van Invest in Holland

Invest in Holland is een uniek samenwerkingsverband in de internationale wereld van 'Investment Promotion'. Binnen dit samenwerkingsverband wordt een strategische manier van promoten en acquireren en een professionele kennisopbouw en -uitwisseling gecombineerd met een zorgvuldige inventarisatie van vestigingsklimaatsignalen. Uiteindelijk hebben alle activiteiten binnen dit netwerk tot doel het aantal buitenlandse investeringen te laten groeien. De bundeling van krachten stelt elke regio in staat om binnen een nationale propositie haar sterke punten naar voren te brengen en tegelijkertijd te profiteren van de reikwijdte en slagkracht van een groot, internationaal netwerk. De 27 wereldwijd gevestigde kantoren van de NFIA zijn een belangrijk verlengstuk van Invest in Zeeland.

2. Innovatiefinanciering

Door veranderende markten, nationaal en internationaal, en veranderende eisen die aan producten en productieprocessen worden gesteld wordt innovatie voor bedrijven steeds belangrijker. Om Zeeuwse ondernemers in staat te stellen deze slagen te kunnen maken, zijn er verschillende mogelijkheden voor innovatiefinanciering (waaronder een groot aantal subsidieregelingen vanuit Europa, het Rijk en Provincie Zeeland).

Het cluster Innovatiefinanciering van Impuls helpt ondernemers daarbij op weg, onder meer door het verstrekken van advies over financieringsmogelijkheden, zowel direct aan ondernemers of tijdens events zoals de door Provincie Zeeland georganiseerde Roadshows, het verstrekken van financieringen uit eigen fondsen InnoGo! en het Zeeuws Participatiefonds en via begeleiding en ondersteuning bij het aanvragen van innovatiesubsidies of financieringen vanuit andere financieringsinstrumenten.

Hieronder volgen de projecten, activiteiten en regelingen van het cluster Innovatiefinanciering in 2018, waarvan sommige doorlopen in 2019 of verder.

Eerstelijns intake

Dé loketfunctie voor financierings- en investeringsvraagstukken
Het eerstelijns intakegesprek is bedoeld voor startende en groeiende innovatieve bedrijven in Zeeland. Impuls vervult in dit kader een loketfunctie voor financierings- en investeringsvraagstukken. In 2018 hebben ongeveer 60 nieuwe (startende) ondernemers gebruik gemaakt van deze ingang om toegang te krijgen tot financieringspartijen.

Onder de Eerstelijns Intake valt het programma Zeeland Financial Matching. Daarnaast worden vanuit de Eerstelijns Intake Zeeuwse mkb-bedrijven ondersteund bij aanvragen voor innovatiesubsidies vanuit de programma's OPZuid, MIT Zuid en CrossRoads. Ook biedt deze eerste lijn een 'doorluik' naar de innovatiefondsen van Impuls: InnoGo! en het Zeeuws Participatiefonds.

Resultaten 2018
In 2018 heeft Impuls circa 60 nieuwe (startende) ondernemers met een financieringsvraagstuk gesproken. Zij zijn doorverwezen richting relevante partijen voor een vervolgtraject. Verder is de samenwerking met het regionale en interregionale netwerk van intermediairs op het gebied van innovatiefinanciering aangesterkt en uitgebreid.

Zeeland Financial Matching

Looptijd: 2017 – 2019 (verlenging t/m 2020 wordt onderzocht)
Betrokken partijen: Impuls (uitvoering), de Zeeuwse mkb-ondernemers en intermediaire partijen als banken, accountants en financiële experts
Rol Impuls: uitvoering en projectmanagement
Omvang: ca. €150.000 per jaar

Grotere kans op financiering door advies specialist
Het is bewezen dat ondernemers makkelijker een financiering krijgen, als ze door een onafhankelijke adviseur intensief zijn begeleid. Met een goede weergave van de cijfers en een strategische

onderbouwing worden financieringsaanvragen eerder gehonoreerd. Toch schakelen veel ondernemers geen financieel specialist in, vanwege de hoge kosten.

Zeeland Financial Matching (Zeeland FM) verbindt innovatieve ondernemers die financiering nodig hebben, aan financieringsexperts. Zij helpen de ondernemers met het opstellen van een businessplan én vergroten met hun expertise de kans dat de financieringsbehoefte van de ondernemer wordt ingevuld. Tegelijkertijd krijgt de ondernemer een deel van deze kosten voor de financieringsexpert gesubsidieerd, via een voucher (max. €2.500).

Resultaten 2018
Sinds 2017 zijn er 25 vouchers toegekend, waarvan het merendeel langlopende financieringstrajecten betreft. Inmiddels zijn drie trajecten afgerond en alle drie met een positief resultaat. De investeringsomvang is €1.070.000. Bovendien leverde Zeeland Financial Matching 9 fte aan arbeidsplaatsen op en het behoud van 80 fte. Zeeland FM heeft verder nieuwe (potentiële) gegadigden ingebracht voor de fondsen van Impuls (InnoGo! en het Zeeuws Participatiefonds), maar ook voor andere financieringsinstellingen.

Rol Impuls
Impuls treedt binnen Zeeland FM op als tussenpersoon, met als doel ondernemers te koppelen aan (financierings-)experts. Daarbij verstrekt Impuls vouchers aan de ondernemer om de kosten van het traject te beperken.

Zeeuws Participatiefonds

Looptijd: geen einddatum
Betrokken partijen: Provincie Zeeland, Ministerie van EZK, ABN AMRO Participaties, De Zeeuwse Verzekeringen, ZLM Verzekeringen en Investeringsfonds Zeeland B.V. Deze laatste vier partijen zijn de aandeelhouders van het fonds. Provincie Zeeland en het Ministerie van EZK zijn in 2018 aandeelhouder geworden van Investeringsfonds Zeeland B.V.
Rol Impuls: fondsmanagement, administratie van het fonds, uitvoerend bestuurder (namens Provincie Zeeland). Verder: nauwe betrokkenheid bij gesprekken met Ministerie van EZK over deelname in het Zeeuws Participatiefonds.
Omvang: (afgerond) € 10 miljoen, eind 2018. Groeit naar verwachting in 2019 verder, door verwachte kapitaalinjecties van bestaande aandeelhouders.

Investering van risicodragend kapitaal
Het Zeeuws Participatiefonds (ZPF) investeert risicodragend kapitaal in innovatieve en groeiende mkb-bedrijven met een substantiële impact op de Zeeuwse economie en werkgelegenheid. Aandeelhouders van dit fonds zijn ABN AMRO Participaties, De Zeeuwse Verzekeringen, ZLM Verzekeringen en Investeringsfonds Zeeland B.V. (Provincie Zeeland en het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat zijn in 2018 aandeelhouder geworden in Investeringsfonds Zeeland B.V.).

Resultaten 2018
In 2018 is het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) toegetreden als aandeelhouder van de Impuls dochtermaatschappij Investeringsfonds Zeeland B.V. Dit betekent een kapitaalinjectie van € 6,5 miljoen. Deze middelen zijn volledig bestemd voor uitbreiding van het Zeeuws Participatiefonds (ZPF). Ook Provincie Zeeland heeft een bedrag van € 3 miljoen toegezegd voor uitbreiding van het ZPF en is aandeelhouder geworden van Investeringsfonds Zeeland B.V. Van deze

3 miljoen euro is inmiddels € 1,25 miljoen ontvangen. Bestaande aandeelhouder ZLM Verzekeringen heeft een bedrag van € 250.000 additionele middelen toegezegd.

Door het ZPF is gesproken met ongeveer 20 bedrijven. Daaruit is in 2018 één nieuwe deelnemer voortgekomen, namelijk OOS Energy, resulterend in een totaal financieringsbedrag van € 250.000. Daarnaast zijn vanuit het ZPF drie vervolginvesteringen verstrekt aan drie bestaande deelnemers, namelijk Biosfeer Groede, Lubo International en SWYCS. Dit betreft een totaalbedrag van € 288.000. Eind 2018 was nog één financieringsvraagstuk in behandeling**.**

In het geval een bedrijf niet of niet direct in aanmerking komt voor financiering vanuit het ZPF, wordt onderzocht of het bedrijf, via het netwerk van Impuls, op andere wijze verder kan worden geholpen.

InnoGo!

Looptijd: 2017-2019 (Provincie Zeeland heeft intentie uitgesproken voor verlenging tot 2023. Dit is nog niet formeel).
Betrokken partijen: het Zeeuwse bedrijfsleven. Commissieleden zijn: mkb-ondernemers of vertegenwoordigers van Zeeuwse mkb- ondernemingen, Stichting ZIGZAG, het Zeeuws Participatiefonds, HZ University of Applied Sciences en diverse overheden.
Rol Impuls: ontwikkelaar, projectcoördinatie, begeleiding starters, projectadministratie, bieden van netwerk en rapportage naar financiers.
Omvang: ca. € 2.300.00 (2017-2020), onder voorbehoud van definitieve jaarcijfers.

Dé schakel voor innovatie
InnoGo! is een krachtig programma voor innovatieve start-ups en mkb-ers in Zeeland. De doelstelling van InnoGo! is om een schakel te zijn voor innovatieve, winstgevende ondernemingen die werkgelegenheid creëren in de regio. Voor de ondernemer is het netwerk, de coaching en de begeleiding binnen dit programma de grootste toegevoegde waarde, naast de financiering. Het programma loopt sinds 2009 en heeft inmiddels bekendheid gekregen in de regio. Sinds 2017 is het bedrag dat een ondernemer kan lenen bij InnoGo! opgehoogd van € 50.000 naar € 100.000 voor zogenoemde 'high potentials'. Er is vanuit de markt duidelijk behoefte aan deze hogere lening optie.

Resultaten 2018
Er zijn in 2018 10 ondernemers toegelaten tot het InnoGo!-programma, waarvan 8 een financiering toegezegd hebben gekregen met een totaalbedrag van € 600.000. Van deze 10 ondernemers kwamen er 2 voor een tweede InnoGo-financiering.

Daarnaast is in 2018 is een start gemaakt met het afwikkelen van "oude InnoGo 1-leningen". Dit zijn leningen die in de begintijd van het fonds verstrekt zijn. Diverse ondernemers uit deze begintijd zijn er niet in geslaagd hun innovatieve idee of concept tot een marktsucces te maken en hebben hun openstaande financieringsverplichtingen nog niet terugbetaald. Voorgaande jaren is daar minder aandacht aan besteed.
In 2018 is de stap gezet om de maandelijkse verplichtingen van InnoGo-debiteuren automatisch te gaan incasseren. Dit heeft een positief effect op de revolverendheid van het fonds (het gedeeltelijk zichzelf aanvullen van het fonds).

Rol Impuls
Impuls is ontwikkelaar van InnoGo! en verzorgt de projectcoördinatie, de begeleiding van starters en de projectadministratie. Verder biedt Impuls via InnoGo! een netwerk aan innovatieve start-ups en mkb-ers en rapporteert de resultaten van het programma naar financiers.

OPZuid, Valorisatievermogen voor het mkb

Looptijd: 2014-2020
Betrokken partijen: Provincies Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, de regionale ontwikkelingsmaatschappijen Impuls, BOM, LIOF en Stimulus.
Rol Impuls: ondernemers wijzen op de mogelijkheden van OPZuid; begeleiding en ondersteuning bij aanvragen
Omvang: € 6.108.618 voor openstelling van de regeling ''Valorisatievermogen voor het mkb'' (1B2)

Investeren in slimme, duurzame en inclusieve groei en werkgelegenheid
De regio Zuid-Nederland wil investeren in slimme, duurzame en inclusieve groei en werkgelegenheid. Het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) maakt dit mogelijk via de subsidieregeling OPZuid. Onder OPZuid valt (onder andere) de regeling "Valorisatievermogen voor het mkb" [1B2], gericht op het versterken van het valorisatievermogen van het mkb. (Valorisatievermogen houdt in het omzetten van bestaande en nieuwe kennis en kunde naar nieuwe producten, processen of diensten.) Op deze manier wordt via OPZuid een bijdrage geleverd aan het oplossen van maatschappelijke uitdagingen en aan het versterken van internationale en nationale economische topsectoren**.**

In 2018 was er voor de Valorisatieregeling (1B2) een totaal budget beschikbaar van € 6.108.618. De maximale beschikbare subsidie per aanvraag:

- 25% van de subsidiabele kosten tot een maximum van € 250.000;
- 35% van de subsidiabele kosten tot een maximum van € 750.000, in het geval de subsidie wordt aangevraagd door een samenwerkingsverband.

Resultaten 2018
Tijdens de openstelling van de diverse subsidieregelingen in 2018, heeft Impuls met ruim 50 partijen contact gehad over (o.a.) de mogelijkheden van de OPZuid-regeling. Dit heeft geleid tot 6 subsidieaanvragen vanuit Zeeland voor de 1B2-regeling.
In totaal zijn in de regio Zuid (Zeeland, Noord-Brabant en Limburg) 53 projecten ingediend, met een totaalbedrag van ruim 19 miljoen euro aan gevraagde subsidie. Beschikbaar was 6,1 miljoen euro. Daarmee is het budget van deze regeling meer dan 3 maal overschreden. Besluitvorming over de aanvragen vindt plaats in 2019.

Rol Impuls
De rol van Impuls met betrekking tot OPZuid is ondernemers wijzen op de mogelijkheden van de regeling(en). Verder begeleidt en ondersteunt Impuls ondernemers bij het indienen van de aanvraag en bij het aanscherpen van de aanvragen en businesscases.

MIT Zuid

Looptijd: 2018
Betrokken partijen: Ministerie van EZK, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), Provincies Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, de regionale ontwikkelingsmaatschappijen Impuls, BOM, LIOF en Stimulus.
Rol Impuls: ondernemers wijzen op mogelijkheden MIT Zuid, begeleiding en ondersteuning bij subsidieaanvragen
Omvang: ca. 10 mln

Innovatie bij mkb-ondernemers
De subsidieregeling MKB Innovatiestimulering Topsectoren Zuid-Nederland (MIT Zuid) is speciaal ontwikkeld om innovatie bij mkb-ondernemers uit Zeeland, Noord-Brabant en Limburg te stimuleren. MIT Zuid richt zich op bedrijven in de volgende sectoren: High TechSystems & Materialen (inclusief ICT en Solar), Chemie & Biobased, Agrofood, Tuinbouw & Uitgangsmaterialen, Logistiek en Life Sciences & Health.

Mkb'ers in Zuid-Nederland die willen innoveren, kunnen binnen MIT Zuid subsidieaanvragen indienen voor:

- het uitvoeren van een haalbaarheidsproject, met een subsidieplafond van € 3.139.200;
- het uitvoeren van een R&D (Research & Development) samenwerkingsproject op het gebied van onderzoek en ontwikkeling, met een subsidieplafond van € 7.324.800.

De regeling voor haalbaarheidsprojecten ging open op 17 april 2018 09:00 uur en was na één dag al overvraagd. De regeling voor R&D samenwerking opende op 2 juli 2018 9:00 uur en sloot op 6 september 2018 17:00 uur, deze regeling sloot op basis van tendering.

Resultaten 2018
Tijdens de openstelling (van de diverse regelingen in 2018) is er met ruim 50 partijen contact geweest, onder andere over de mogelijkheden van de MIT-Zuid regeling(en). Uiteindelijk heeft dat geleid tot 9 Zeeuwse aanvragen voor haalbaarheidsstudies en 7 R&D aanvragen, plus één Zeeuwse aanvraag vanuit de topsector Water bij het landelijke loket MIT (van het RVO).

De adviescommissie MIT Zuid heeft 5 Zeeuwse subsidieaanvragen voor haalbaarheidsstudies positief beoordeeld, de overige 4 zijn door loting afgevallen, in verband met het subsidieplafond. In totaal zijn er in de regio Zuid-Nederland 325 aanvragen ingediend, resulterend in een overschrijding van het beschikbare budget van 2,55 keer.

Binnen de R&D samenwerkingsregeling waren er in totaal 79 aanvragen in de regio Zuid, waarbij het budget 2,2 keer overschreden werd. 4 Zeeuwse aanvragen zijn goedgekeurd.

Rol Impuls
Impuls wijst ondernemers op de mogelijkheden van de regeling MIT Zuid. Verder begeleidt en ondersteunt Impuls ondernemers bij subsidieaanvragen en bij het aanscherpen van de aanvragen en businesscases.

CrossRoads2

Looptijd: 2016-2018, verlenging t/m 2020
Betrokken partijen: Vlaanderen en Zuid-Nederland (Limburg, Brabant en Zeeland)
Rol Impuls: ambassadeur en adviseur in de regio Zeeland
Omvang: € 21miljoen (inclusief verlenging/in afwachting)

Grensoverschrijdende samenwerking
Het bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden hebben samen een vervolg opgezet van het project CrossRoads. Doel van dit project is om bedrijven in de grensregio Vlaanderen-Nederland te helpen bij het toepassen van nieuwe technologieën. CrossRoads2 is een samenwerking tussen Vlaanderen en de Provincies Zeeland, Noord-Brabant en Limburg. Het programma bestaat uit haalbaarheidsstudies en innovatieprojecten. De projecten die binnen CrossRoads2 worden

gefinancierd, hebben betrekking op industrieel onderzoek en/of experimentele ontwikkeling. Innovatieprojecten moeten worden uitgevoerd binnen een samenwerkingsverband, tussen minimaal twee mkb/kmo-bedrijven, waarvan minimaal één mkb-bedrijf aan Nederlandse zijde en één kmo-bedrijf aan Vlaamse zijde. (Kmo is de Vlaamse benaming voor mkb).

Resultaten 2018
In 2018 zijn in totaal 56 innovatieprojecten en 35 haalbaarheidsstudies goedgekeurd voor subsidie vanuit CrossRoads2. Bij 8 projecten is een Zeeuwse ondernemer betrokken. Een aantal van hen heeft via dit programma nieuwe contacten gelegd met bedrijven in Vlaanderen. Medio 2019 worden de eerste prototypes verwacht van hun innovaties.

Rol Impuls
Impuls vervult de rol van ambassadeur en adviseur voor het programma CrossRoads2 in de regio Zeeland.

Aanjaagregeling Zeeland in Stroomversnelling

Looptijd: 2018
Betrokken partijen: Rijksoverheid, Provincie Zeeland, Economic Board Zeeland en Impuls
Rol Impuls: samenwerkingsverbanden, Kennis &Innovatie netwerken, kennisinstellingen en ondernemers wijzen op mogelijkheden Zeeland in Stroomversnelling; begeleiding en ondersteuning bij subsidieaanvragen
Omvang: € 1.000.000, waarvan € 200.000 voor haalbaarheidsstudies en € 800.000 voor pilotprojecten.

Duurzame economische structuurversterking van Zeeland
Zeeland wil de economie verder versterken door de concurrentiekracht te verhogen. De sterke economische sectoren in onze provincie staan daarbij centraal: havens en logistiek, industrie en maintenance, water en energie, vrijetijdseconomie, agro- en seafood en zorg. Duurzame netwerken en samenwerkingsverbanden binnen deze sectoren maken de Zeeuwse economie veerkrachtiger. Bovendien bieden ze een goede basis voor innovaties en voor het exporteren van kennis.

Het gezamenlijke doel van regio en Rijk is tot duurzame economische structuurversterking van Zeeland te komen. Dit doel is vertaald in het investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling. Eén van de pijlers van een sterk en bestendig vestigingsklimaat is kennis en innovatie. Binnen Campus Zeeland werken onderwijsinstellingen, ondernemers en overheden al langere tijd samen om te zorgen voor een sterke koppeling tussen onderwijs en bedrijfsleven. Dat vergroot de innovatiekracht van Zeeland.

Eerdergenoemde Zeeuwse netwerken en samenwerkingsverbanden willen kansrijke ontwikkelingen toetsen en onderzoeken of nieuwe technologieën en maatschappelijke uitdagingen kansen bieden voor de Zeeuwse sectoren. Dit waar mogelijk in samenwerking met andere regio's. Doel is om nieuwe programma's, projecten en businesscases te laten ontstaan. Haalbaarheidsstudies- en verkenningen zijn dan nodig.

Daarnaast zet Zeeland in op het mogelijk maken van icoonprojecten: demonstraties en pilots die een toonbeeld zijn van clustersamenwerking binnen de sectoren, zoals in het actieprogramma Zeeland in een Stroomversnelling zijn beschreven. Zeeland wil naar voorbeeld van omliggende regio's extra financiële middelen inzetten om de economie te stimuleren, en zo (Europese) projectaanvragen

versneld mogelijk te maken.

De subsidie vanuit Zeeland in Stroomversnelling is bedoeld voor:

- haalbaarheidsstudies en verkenningen (max. 50% van de subsidiabele kosten tot een max. van € 50.000 per subsidieaanvraag);
- demonstratieprojecten en pilots (max. 40% van de subsidiabele kosten tot een max. € 200.000 per subsidieaanvraag).

De openstelling van de regeling was van 12 maart 2018 tot en met 20 april 2018.

Resultaten 2018
In korte tijd heeft Impuls met ca. 60 initiatiefnemers contact gehad over de regeling. Dat heeft geleid tot 25 aanvragen en daarmee werd het beschikbare budget bijna 2,5 keer overvraagd.

De adviescommissie van de aanjaagregeling Zeeland in Stroomversnelling heeft uiteindelijk 4 haalbaarheidsprojecten gehonoreerd en 3 pilotprojecten. Twee haalbaarheidsprojecten vielen buiten het subsidieplafond.
Eind 2018 is de regeling breed geëvalueerd en inmiddels lopen de voorbereidingen voor een volgende openstelling in het voorjaar van 2019.

Rol Impuls
De rol van Impuls binnen de Aanjaagregeling Zeeland in Stroomversnelling betreft meedenken in de opzet en uitvoering van de subsidieregeling. Verder wijst Impuls samenwerkingsverbanden, Kennis & Innovatie netwerken, kennisinstellingen en ondernemers op de mogelijkheden van de regeling en biedt begeleiding en ondersteuning bij subsidieaanvragen en bij het aanscherpen van de aanvragen en businesscases.

Dockwize

Looptijd project: 2015-2020
Betrokken partijen: AMELS, DAMEN, DELTA, De Ondernemer, Edisonpark, Habitat projectontwikkeling, Team Industrial Services, UWV, HZ University of Applied Sciences, Scalda, University College Roosevelt, RPCZ, ABAB accountants, DRV accountants, Illuxtron, Lumen, Meijling & Sarneel, Multi, OceanWide Expeditions, Humares, L'Escaut Woonservice, Orionis Walcheren, TWZ, Rabobank Walcheren/ Noord-Beveland, Gemeente Vlissingen, Stichting ZIGZAG, Impuls en Provincie Zeeland
Rol Impuls: strategisch projectpartner, vertegenwoordiging bestuur en financiële administratie
Subsidieverstrekker(s): Provincie Zeeland, gemeente Vlissingen en bovengenoemde partijen
Omvang: een begroting van ruim € 1.000.000 in 2018

Stichting Kenniswerf Zeeland/Dok 41 wordt Dockwize
Op 1 juni 2018 heeft de Stichting Kenniswerf Zeeland/Dok41 een nieuwe naam gekregen. Sindsdien opereert de stichting onder de naam Dockwize. Onveranderd blijft de inzet voor innovatie in Zeeland.

Dockwize werkt met een kernteam van circa 10 medewerkers en heeft in 2018 een pool van minimaal 25 aangesloten experts ingezet om te komen tot de behaalde resultaten. De stichting heeft bedrijfsunits aan de Edisonweg en de Voltaweg, waarvoor een bezetting van ca. 85% (gemiddeld over het jaar) is gerealiseerd. In 2018 zijn 8 bedrijven uitgestroomd en hebben 10 startups zich gevestigd. Dat is bijna een verdubbeling ten opzichte van 2017. Verder zijn en worden bij Dockwize tal van

evenementen georganiseerd. Door de stichting zelf, maar ook steeds vaker door derden. Een mooi voorbeeld is de Kenniswerklunch, waarbij 80 ondernemers uit de regio elkaar wekelijks op dinsdag treffen.

Medio 2018 is “Dockwize” geïntroduceerd als merknaam. Onder deze ‘paraplu’ vallen ook diensten vanuit andere organisaties, met name het Kenniscentrum Ondernemen & Innoveren (KCOI) van de HZ, de Smart Services Boulevard (SSB) van de HZ en het cluster Innovatiefinanciering van Impuls.

Resultaten 2018
In 2018 heeft Dockwize haar programma verder ontwikkeld. De eerste pilots zijn uitgevoerd en aanvullende financiering is gezocht om dit programma versneld te kunnen uitwerken. Hiervoor zijn gelden beschikbaar gekomen vanuit de Regio Deal Zeeland, waarmee Dockwize de komende 4 jaar mag rekenen op 1,5 miljoen euro subsidie. Daarnaast is een Interreg-aanvraag opgesteld, samen met Gentse onderwijsinstellingen, waarmee Dockwize 2 scale-up programma’s kan ontwikkelen en uitvoeren. In 2019 wordt duidelijk of die gelden beschikbaar komen.

Rol Impuls
Impuls heeft in 2018 de samenwerking met Dockwize op het gebied van Innovatiefinanciering geïntensiveerd. Daarnaast zijn activiteiten en agenda’s verder op elkaar afgestemd. Ook met de HZ University of Applied Sciences zijn in 2018 nieuwe verbindingen gelegd. Bovendien werken binnen de meeste programmaonderdelen van Dockwize studenten mee, die projecten ondersteunen of zelf een business(idee) inbrengen.

3. Circulaire Economie

Circulaire economie gaat over het (zoveel mogelijk) behouden van economische waarde. Het is een economisch systeem, bedoeld om de herbruikbaarheid van producten en grondstoffen te maximaliseren en waarde-vernietiging te minimaliseren. Een ander systeem dus dan het huidige, zogenoemde 'lineaire' systeem, waarin grondstoffen worden omgezet in producten die aan het einde van hun levensduur worden vernietigd.
Het circulaire systeem kent twee kringlopen van materialen: een biologische kringloop (waarin reststoffen na gebruik veilig terugvloeien in de natuur) en een technische kringloop (waarin product(onderdelen) zo zijn ontworpen en vermarkt dat deze op kwalitatief hoogwaardig niveau opnieuw gebruikt kunnen worden). Binnen deze laatste kringloop blijft de economische waarde van producten of productonderdelen zoveel mogelijk behouden.

Binnen het cluster Circulaire Economie van Impuls zijn in 2018 onderstaande projecten gerealiseerd, opgezet of voortgezet.

Regionale Energiestrategie Zeeland

Looptijd: start februari 2018
Betrokken partijen: Provincie Zeeland, Zeeuwse gemeenten, Enduris, Waterschap Scheldestromen
Rol Impuls: mede-initiatiefnemer en lid van het kernteam
Omvang: € 200.000

Energieneutraal Zeeland in 2050
Binnen het project Regionale Energiestrategie Zeeland maken betrokken partijen plannen om Zeeland energieneutraal te maken in 2050, om zo invulling te geven aan het Klimaatakkoord van Parijs.

Resultaten 2018
In 2018 is een plan van aanpak geschreven om – samen met alle stakeholders - het proces te organiseren van het energieneutraal maken van Zeeland. Vervolgens zijn er drie sectortafels opgezet (met subtafels): Elektriciteit, Mobiliteit en Gebouwde omgeving. Eind 2018 waren al die tafels minimaal eenmaal bijeengekomen en waren meer dan 100 verschillende stakeholders betrokken bij het schrijven van de plannen.

Rol Impuls
Impuls is één van de initiatiefnemers en lid van het kernteam Regionale Energiestrategie Zeeland. Impuls vertaalt de gevolgen van de energiestrategie voor de Zeeuwse bedrijven en betrekt hen zoveel mogelijk daarbij. Daarnaast neemt Impuls een deel van de coördinatie van de energiestrategie voor zijn rekening.

Zeeuws Energieakkoord Particuliere Woningbouw

Looptijd: vanaf februari 2017
Betrokken partijen: Bouwend Zeeland, Delta, Enduris, alle Zeeuwse gemeenten: Hulst, Terneuzen, Sluis, Vlissingen, Middelburg, Veere, Goes, Noord-Beveland, Kapelle, Borsele, Reimerswaal, Schouwen-Duiveland, Tholen, HZ University of Applied Sciences, Marsaki, Provincie Zeeland, Sociale Innovatie Zeeland, Uneto-VNI, Zeeuws Klimaatfonds, Zeeuwse Milieufederatie, Zeeuwind, Dorpen met innovatieve aanpak, Energieambassadeur Stroomversnelling, Rabobank Walcheren/Noord-

Beveland, Duradis, Firststep, BeNext, Fraanje.
Rol Impuls: mede-initiatiefnemer en coördinator
Omvang: € 50.000 budget vanuit Kennis- & Informatienetwerk ZEA

Versneld energie- en CO2-neutraal maken van particuliere woningen
Meer dan 35 Zeeuwse bedrijven en organisaties hebben inmiddels hun handtekening gezet onder het Zeeuws Energie Akkoord (ZEA) Particuliere Woningbouw. Daarmee spreken ze af dat zij gezamenlijk gaan werken aan het versneld energie- en CO2-neutraal maken van de Zeeuwse particuliere woningvoorraad. De doelstelling is om de particuliere woningvoorraad in 2045 volledig energieneutraal te hebben. De verwachting is dat het proces in de beginperiode langzamer zal gaan, maar dat na een aantal jaar een 'vliegwieleffect' ontstaat. De eisen die aan nieuwbouw worden gesteld (die erop neerkomen dat huizen vanaf 2020 (bijna) energieneutraal gebouwd moeten worden), zullen hieraan ook bijdragen. Vanuit het ZEA worden acties opgezet om de particuliere woningen energiezuiniger te maken en worden kennisdeling en samenwerking georganiseerd.

Resultaten 2018
In 2018 heeft het Zeeuws Energie Akkoord Particuliere Woningbouw er nieuwe ondertekenaars bij gekregen. Er zijn meerdere energieprojecten opgezet en van start gegaan, met deelnemers vanuit het ZEA. Het samenwerkingsverband ZEA Particuliere Woningbouw is onderdeel geworden van de Regionale Energiestrategie Zeeland, en fungeert daarin als subtafel 'particuliere woningbouw'.

Rol Impuls
Impuls heeft het initiatief genomen om enkele subsidies aan te vragen voor ZEA Particuliere Woningbouw, waaronder die vanuit het Kennis - en Informatiewerk ZEA Daarnaast is een plan geschreven voor kennisdeling tussen aannemers en installateurs. Verder heeft Impuls partijen bijeengezocht voor het Interreg-project Rhedcoop, dat aan de slag gaat met gezamenlijke opwekking van duurzame energie.

Circulair (ver)bouwen Kinder- en Jeugdkliniek Emergis

Looptijd: november 2015-maart 2019
Betrokken partijen: Emergis, Rothuizen Architecten, Provincie Zeeland, Justion Advocaten, Innax, Rabobank Oosterschelde en Nederland
Rol Impuls: waarborgen dat lokale bedrijven een rol vervullen in het bouw- en ontwikkelproces, (continu) verkennen van subsidiemogelijkheden
Omvang: € 4.500.000

Oud kantoor vormt basis voor nieuwe kliniek
Emergis, de psychiatrische instelling in Kloetinge, gaat een Kinder- en Jeugdkliniek bouwen; deels verbouw, deels nieuwbouw. Bijzonder is dat een kantoorgebouw van Rijkswaterstaat in Terneuzen - dat moest wijken voor de nieuwe zeesluis - de basis vormde voor het ontwerp van deze kliniek. In 2017 is dit kantoor zorgvuldig gedemonteerd en zijn de bruikbare materialen (ca. 40%) opgeslagen in Middelburg, bij het werkleerbedrijf van Emergis. De medewerkers hiervan hebben de materialen gereviseerd en gesorteerd, zodat ze in 2018 direct toepasbaar zijn voor de bouw van de Kinder- en Jeugdkliniek. Bij het hele traject worden zoveel mogelijk lokale partijen betrokken.

Resultaten 2018
In 2018 is de bouw van de Kinder- en Jeugdkliniek gestart en zijn de materialen toegepast, die bij het werkleerbedrijf van Emergis waren opgeslagen. De medewerkers van het werkleerbedrijf hebben alle materialen gereviseerd en gesorteerd.

Alle leerpunten die de vele betrokken partijen tijdens dit leerproces tegenkwamen, zijn door een student van de HZ University of Applied Sciences opgenomen in een leerbundel. Deze leerbundel komt in 2019 uit. Zo leggen de initiatiefnemers en betrokkenen vast wat er in een nieuw project anders moet worden aangepakt én welke onderdelen van het project juist succesvol zijn gebleken.

Rol Impuls
Impuls heeft zitting in het ontwikkelteam van Emergis en werkt mee aan de werving van Zeeuwse bedrijven. Verder draagt Impuls de kennis uit die via dit project is ontwikkeld en neemt actief deel aan het communicatieteam rond dit project.

Sneller en Beter naar Nul op de Meter in Middelburg

Looptijd: 1 december 2015 - 1 juli 2019
Betrokken partijen: gemeente Middelburg, Bouwbedrijf Adriaanse, Bouwbedrijf Fraanje, Installatiebedrijf ITN, Bouwgroep Peters, Installatiebedrijf Van de Velde, Architecten Alliantie, Joos Nijsse Architectuur, Dubourgraaf, Widea
Rol Impuls: ondersteuning bij uitvoering door gemeente Middelburg
Omvang: € 880.000

Renoveren naar nul op de meter
Het project Sneller en Beter naar Nul op de Meter is erop gericht om inwoners van de gemeente Middelburg hun woning te laten renoveren naar energieneutraal. Particuliere woningeigenaren kunnen tot € 21.000 subsidie van de gemeente ontvangen, op voorwaarde dat zij zelf ook minimaal zo'n bedrag investeren in de renovatie van hun woning naar Nul op de Meter (NoM), of naar NoM-Ready (NoM-Ready betekent dat de woning direct verbeterd wordt en verantwoord is voorbereid op een volledig energieneutraal functioneren, met behulp van latere ingrepen). Een bouwteam van Zeeuwse bedrijven biedt de woningeigenaren hun expertise aan om de woningen te renoveren.

Resultaten 2018
Het bouwteam van Zeeuwse aannemers, installateurs en adviseurs heeft in 2018 enkele tientallen aanvragen van particulieren in behandeling genomen. Circa 10 woningen zijn gerenoveerd naar Nul op de Meter of naar NoM-Ready. Via bijeenkomsten in de wijk heeft het NoM-team particulieren geïnformeerd over de mogelijkheden die de subsidie van de gemeente Middelburg biedt. Het NoM-team zelf heeft zijn kennis en ervaring aanzienlijk uitgebreid in 2018.

Rol Impuls
Impuls is voorzitter van het Nul op de Meter-team Middelburg en heeft de coördinatie en verdeling van de adressen over de bedrijven voor zijn rekening genomen. Ook heeft Impuls de methode en aanpak van het NoM-team tijdens meerdere gelegenheden gepresenteerd aan andere aannemers en installateurs. Verder heeft Impuls een projectplan opgesteld om de opgedane kennis breed onder de Zeeuwse bedrijven te gaan verspreiden.

Circulaire Sociale Woningbouw

Looptijd: maart 2018 – medio 2020
Betrokken partijen: Marsaki, R&B Wonen, RWS partner in wonen
Rol Impuls: projectpartner
Omvang: € 121.000

Circulaire sociale woningbouw
Met het project Circulaire Sociale Woningbouw worden de mogelijkheden onderzocht om circulair te gaan werken in de sociale woningbouw; zowel bij renovatie, onderhoud als bij nieuwbouw. Binnen dit project zullen meerdere pilots worden uitgevoerd: een nieuwbouwproject (waarvoor een circulair ontwerp wordt gemaakt), een onderhoudsproject (waarbij de corporaties zoveel mogelijk tweedehands (bouw)materialen opnieuw gebruiken) en een project 'bouw na sloop'. Verder is het streven een databank op te zetten van tweedehands materialen, speciaal voor de corporaties.

Resultaten 2018
In het voorjaar van 2018 is de door Marsaki aangevraagde subsidie toegekend en daarmee kon het project vóór de zomer van start gaan. Impuls heeft ondersteund bij deze aanvraag, de Provincie Zeeland (circulaire economie) heeft de subsidie verstrekt. Er is een ontwerp gemaakt voor circulaire woningen en de betrokken corporaties - Marsaki, R&B Wonen en RWS partner in wonen - zijn voortvarend aan de slag gegaan met het circulair maken van het onderhoud.

Rol Impuls
Impuls heeft de verschillende partijen samengebracht om met dit idee aan de slag te gaan. Vervolgens heeft Impuls ondersteuning gegeven bij het schrijven van het projectplan Circulaire Sociale Woningbouw en bij het vinden van financiering voor de plannen.

Circulaire Business in de Zeeuwse Maakindustrie

Looptijd: vanaf 2e kwartaal 2018
Betrokken partijen: Metaalunie, FME, Rabobank, diverse maakbedrijven, Provincie Zeeland
Rol Impuls: facilitator

Kansen voor de Zeeuwse maakindustrie
Het concept circulaire economie biedt potentiële kansen voor de Zeeuwse maakindustrie. Niet alleen om duurzamer te produceren, maar ook om kosten te besparen en om nieuwe business te genereren. Via slim design, bijvoorbeeld, kan circulair ondernemen bijdragen aan grondstof- en energiebesparing in het productieproces en dus aan kostenbesparing. Verder biedt circulair ondernemen handvaten voor nieuwe businessmodellen, bijvoorbeeld de overstap van het leveren van producten en machines naar het leveren van services en diensten. De meest bekende voorbeelden zijn het leveren van licht in plaats van lichtbronnen en het verkopen van kopietjes in plaats van kopieerapparaten. De producten of machines, en het onderhoud daarvan, blijven in beheer van de producent; de gebruiker betaalt kosten voor de geleverde diensten.

Inmiddels zijn ook in Zeeland diverse mooie voorbeelden van circulaire maakindustrie tot stand gekomen, zoals het sluiten van de keten van isolatiematerialen uit de bouw door PSLoop (zie pag. 30), het circulair serviceconcept bietenrooiers en mestinjecteurs door Vervaet en het circulair hergebruik van warmtewisselaars door Schelde Exotech. Toch staat circulair denken binnen de Zeeuwse maakindustrie nog in de kinderschoenen. Bewustwording over de (on)mogelijkheden is nog een belangrijke te nemen stap.

Resultaten 2018
Op 27 september 2018 is de inspiratiesessie Circulaire Maakindustrie georganiseerd bij het bedrijf Schelde Exotech in Vlissingen. Tijdens de inspiratiesessie is ingezoomd op thema's als circulaire businessmodellen, circulair design, terugwinning van materialen en 'uw product/machine als een service'. De sessie bood enkele inspirerende pitches van CEO's uit de Zeeuwse (maak)industrie en een interactieve discussie over de kansen én uitdagingen van circulair ondernemen (gefaciliteerd

door CIRCO, die circulaire masterclasses en trainingen verzorgt). Volgens de deelnemers heeft deze inspiratiesessie bijgedragen aan bewustwording met betrekking tot de mogelijkheden en kansen van circulaire economie. Ook is door de deelnemers nieuwe inspiratie opgedaan.

Rol Impuls
Impuls heeft samen met Metaalunie, FME en de Rabobank de inspiratiesessie bij Schelde Exotech voorbereid en georganiseerd. Daarnaast hebben Impuls en Metaalunie in het laatste kwartaal van 2018 - als nazorg - met alle deelnemers contact opgenomen. Met sommige bedrijven is een separate afspraak gemaakt om verder te praten over het concept circulaire economie en over specifieke kansen voor het bedrijf. De concrete follow-up bij de individuele bedrijven is echter beperkt; circulair denken en dit vervolgens concreet implementeren blijft moeilijk. In 2019 krijgt de aanpak een vervolg.

Bouw circulaire kantoren Bio Base Europe Training Center

Looptijd: maart 2017 tot april 2018
Betrokken partijen: Bio Base Europe Training Center, Paras Concepts BV, VKP, Elektra21, Even Kijken Project BV, Zeeuwse Verwarmings Unie B.V., Stichting Duurzaam Nederland
Rol Impuls: coördinator bouwteam
Subsidieverstrekkers: Provincie Zeeland
Omvang: € 75.400

Circulaire kantoorunits in Bio Base Training Center
Voor het Bio Base Training Center zijn kantoorunits ontwikkeld volgens de principes van circulaire en biobased economie. Dit heeft plaatsgevonden in bouwteamverband door Paras Concepts, als een demoproject.

Resultaten 2018
De kantoorunits zijn opgeleverd en het project Circulaire kantoorunits in Bio Base Training Center is daarmee succesvol afgerond. De kantoorunits zijn inmiddels volop in gebruik.

Rol Impuls
Impuls heeft ondersteuning geboden bij de ontwikkeling van het concept, het aanvragen van de subsidie en het vinden van geschikte partners voor het project.

Circulaire vouchers

Looptijd: 2017 – april 2019
Betrokken partijen: Kamer van Koophandel, mkb-bedrijven en kennispartners
Rol Impuls: uitvoerder van regeling Circulaire vouchers
Subsidieverstrekkers: Provincie Zeeland
Omvang: € 165.000, exclusief bijdrage van mkb-bedrijven

Stimulering voor de ontwikkeling van circulaire producten en diensten
Provincie Zeeland heeft in 2016 een aanvraag van Impuls toegekend voor circulaire en biobased vouchers. In 2016, 2017 en 2018 zijn deze vouchers uitgegeven aan ondernemers. Dit met als doel innovatieve mkb-ondernemers te stimuleren om nieuwe circulaire en/of biobased producten,

diensten, processen of concepten te ontwikkelen. Een belangrijk neveneffect van deze regeling is dat de vouchers ondernemers inspireren en hen bekend maken met circulaire en biobased economie.

Resultaten 2018
In 2018 zijn nog enkele vouchers uitgegeven en daarmee is de lopende regeling afgerond. De resultaten van de regeling worden in 2019 in kaart gebracht. Ook wordt nagedacht over een vervolg van de regeling.

Rol Impuls
Impuls heeft de voucherregeling in 2016 aangevraagd bij Provincie Zeeland en deze regeling samen met de Kamer van Koophandel de afgelopen jaren uitgevoerd.

Symbiosis4Growth

Looptijd: april 2018 –maart 2020
Betrokken partijen: Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), Rewin, Smart Delta Resources, Impuls, North Sea Port, Provincie Zeeland, Provincie Noord Brabant, Vitaal Sloe en Kanaalzone
Rol Impuls: initiatiefnemer en partner
Subsidieverstrekkers: Ministerie van EZK, Provincies Noord Brabant en Zeeland, Vereniging Samenwerkende Kredietunies (VSK)
Omvang: € 88.000 (exclusief uren Impuls en partners)

Samenwerkingsplatform voor symbiose
Symbiosis4Growth is een samenwerkingsplatform dat industriële symbiose bij bedrijven in West-Brabant en Zeeland wil versnellen én realiseren. Symbiosis4Growth wil bedrijven koppelen, met als doel (rest)materialen, energie, capaciteit, faciliteiten, kennis en innovatie(ervaringen) met elkaar uit te wisselen. Voor deelnemende bedrijven kan dit leiden tot kostenbesparing. Bovendien wordt een positieve bijdrage geleverd aan het milieu en innovatie wordt gestimuleerd.

Resultaten 2018
In 2018 is voor Symbiosis4Growth een projectplan ontwikkeld en er zijn partners gevonden voor de uitvoering. Ook is subsidie verkregen en zijn er drie workshops georganiseerd op het gebied van industriële symbiose.

Rol Impuls
Impuls heeft het project Symbiosis4Growth geïnitieerd, partners gezocht en financiering geregeld. Impuls voert het project samen met partners uit.

Wier & Wind

Looptijd: medio 2017 – 2022
Betrokken partijen: Seaweed Harvest Nordsea, Murre Technologies, HZ University of Applied Sciences, Stichting Noordzeeboerderij, AtSeaNova, GeoXYZ, Universiteit Gent, Provincie Zeeland
Rol Impuls: mede-initiator, facilitator van het proces, ondersteuning bij werven van subsidie en financiering
Omvang: enkele miljoenen euro's

Grootschalige offshore productie van zeewier
Zeewieren vormen een bron van eiwitten, suikers en vitamines. Grootschalige productie van zeewier biedt een unieke mogelijkheid om de wereldwijde voedselzekerheid en grondstofzekerheid te verhogen. Zeewier is daarnaast een vorm van biomassa die zich gemakkelijk laat vergisten. Zo kan zeewier op termijn een belangrijke bijdrage leveren aan het biomassa-aandeel voor groen gas. De toenemende, wereldwijde vraag naar zeewieren en zeewierproducten biedt een unieke kans voor duurzame economische groei van de aquacultuursector; in de Noordzee regio en zeker in Zeeland. Offshore zeewierteelt – waar het project Wier & Wind zich op richt - wordt daarbij steeds interessanter. Met name slimme combinaties met windparken op zee worden kansrijk. Door het beperkte scheepsverkeer ter plaatste zijn deze gebieden uitermate geschikt voor de grootschalige teelt van zeewieren, eventueel in combinatie met andere vormen van aquacultuur. Het kan de biodiversiteit versterken en zelfs een bijdrage leveren aan golfdemping en aan het verminderen of tegengaan van zandhonger binnen windparken.

Met de huidige stand van teelttechnieken is grootschalige en geautomatiseerde teelt van zeewier (binnen windparken, maar ook daarbuiten) echter nog niet mogelijk. Dit is wél noodzakelijk om de offshore zeewierteelt rendabel te krijgen. Structurele verbetering van de efficiency van het productieproces (waar het gaat om zaaien, installeren, telen, monitoren, oogsten en verwerken van het zeewier) is noodzakelijk. De projectpartners binnen Wier & Wind, waaronder de Zeeuwse bedrijven Seaweed Harvest Nordsea en Murre Technologies en de HZ University of Applied Sciences, pakken deze uitdaging op. Projectdoel is de opbrengst van zeewier per ha én de kwaliteit significant te verhogen. Dit door opschaling van de productie met behulp van nieuw te ontwikkelen grootschalige en geautomatiseerde zeewierteelt op zee, binnen offshore windmolenparken. Hiertoe wordt een pilot uitgevoerd op een offshore testlocatie op de Noordzee op de grens van België en Nederland. Beoogd eindresultaat van het project Wier & Wind is een betrouwbaar, geautomatiseerd en beproefd zeewierteeltsysteem, dat geschikt is voor opschaling binnen en rondom windparken in de Noordzee.

Resultaten 2018
Voor het project Wier & Wind (de offshore teelt van zeewieren) is in 2017 een subsidieaanvraag ingediend binnen het Interreg Nederland-Vlaanderen programma. Begin 2018 is de eerste fase van de Interreg-aanvraag gehonoreerd, waarna alle partners aan de slag zijn gegaan met het gedetailleerd uitwerken van de plannen in een volledig projectvoorstel. Dit voorstel is in december 2018 ingediend. De uitslag wordt verwacht in het voorjaar van 2019; de start van het project is gepland in de zomer van 2019.

Rol Impuls
Impuls heeft mede de basis gelegd voor het (kern)samenwerkingsband tussen partijen binnen het project Wier & Wind en heeft het proces van samenwerking en projectvorming gefaciliteerd.

Sugar Delta

Looptijd: tot eind 2019; jaarlijkse evaluatie of project moet worden voortgezet
Betrokken partijen: Biobased Delta, Rewin, Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM)
Rol Impuls: lid stuurgroep
Subsidieverstrekkers: Provincie Brabant
Omvang: € 100.000

Omzetten van bietsuikers in producten als melkzuur of citroenzuur
Het project Sugar Delta is een initiatief van Biobased Delta en heeft als doel om binnen enkele jaren een fabriek in Zuidwest-Nederland te realiseren, die bietsuikers omzet in producten als melkzuur of citroenzuur. Deze producten hebben een hoge toegevoegde waarde voor bedrijven in de voedings- of chemische industrie. Binnen dit project wordt gedacht aan bedrijven met een vergelijkbare fabriek op een andere locatie, die interesse hebben om zich met een productielocatie in Noordwest-Europa te vestigen. Potentiele partijen in binnen- en buitenland worden benaderd met een regiopropositie die de uitstekende logistieke infrastructuur beklemtoont en de aanwezigheid van grote suikerproducenten en suikeroverslag. Dit in combinatie met de aanwezigheid van een sterke chemische industrie. Impuls maakt deel uit van de stuurgroep van Sugar Delta.

Resultaten 2018
In 2018 zijn bestaande wereldspelers geïnventariseerd, net als hun productiecapaciteit(en). Ook is de wereldwijde vraag naar en aanbod van melkzuur en citroenzuur in kaart gebracht. Met diverse partijen zijn gesprekken gevoerd. Voor één geïnteresseerd bedrijf (lead) is een bidbook opgesteld. Impuls heeft de unieke kenmerken van Zeeland toegevoegd in de Biobased Delta propositie, zodat voor geïnteresseerden helder is welke vestigingsvoordelen de provincie te bieden heeft.

Rol Impuls
Als lid van de stuurgroep Sugar Delta geeft Impuls sturing aan het in kaart brengen van wereldwijde spelers op het gebied van melkzuur- en citroenzuurproductie, en aan het voeren van (verkennende) gesprekken. Dit met als uiteindelijk doel vestiging van een fabriek. Daarnaast brengt Impuls de specifiek Zeeuwse vestigingsvoordelen voor het voetlicht, in de Biobased Delta propositie.

PS Loop

Looptijd: 2018 – 2023
Betrokken partijen: (projectondersteuning door) partijen vanuit de hele keten: grondstofproducenten, PS-schuim producenten, PS-schuim verwerkers, EPS-recyclers en overige partijen.
Rol Impuls: begeleiding naar Regio Deal Zeeland
Subsidieverstrekkers: Regio Deal Provincie Zeeland
Omvang: € 1,3 Miljoen

Duurzame recycling van polystyreenschuim
Het project PS Loop betreft een demonstratiefabriek, waar wordt aangetoond dat polystyreenschuim (PS-schuim) met gebromeerde vlamvertragers - een materiaal dat in de jaren ’60 op grote schaal als isolatiemateriaal is toegepast - op duurzame wijze kan worden gerecycled. Het PS-schuim dat vrijkomt bij sloopwerkzaamheden, wordt hiervoor ingezameld en naar de demonstatiefabriek gebracht. Vervolgens wordt het verwerkt tot schoon polystyreen, vrij van gebromeerde vlamvertragers. Het schone polystyreen wordt verkocht en de vlamvertrager - die ook wordt teruggewonnen - wordt door chemieconcern ICL-IP Terneuzen weer als grondstof ingenomen voor de productie van nieuwe producten. De demonstratiefabriek heeft een verwerkingscapaciteit van 3.000 ton polystyreen per jaar en wordt gebouwd in Terneuzen, naast ICL-IP.

Het oorspronkelijke plan was om alleen EPS (Expanded Polystyreen Schuim) te verwerken in de demonstratiefabriek. De stof XPS (Extruded Polystyreen Schuim) blijkt echter op de milieustraten niet gescheiden te kunnen worden van EPS. Door een extra investering van 1,3 miljoen euro kan nu een

gemengde stroom van XPS en EPS worden verwerkt. Door deze extra investering kan een grotere stroom PS-schuim worden verwerkt en kunnen aanzienlijke milieuvoordelen worden behaald.

Resultaten 2018
Het project PS-Loop is opgenomen in de Regio Deal Zeeland (een gezamenlijke investeringsregeling vanuit het Rijk en de regio) en heeft begin 2019 de subsidiebeschikking ontvangen.

Rol Impuls
Impuls heeft geholpen bij het verkrijgen van gelden voor PS Loop vanuit de investeringsregeling Regio Deal Zeeland.

Biobased Delta/Uitvoeringsbureau Zeeland

Biobased Delta is een stichting waarin bedrijven, overheden en kennisinstellingen samenwerken om de biobased economy in Zuidwest-Nederland te bevorderen. Impuls ondersteunt samen met de andere Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) Biobased Delta in de werkgroepen Sugar Delta (omzetten van suikers uit agro(rest) stromen naar chemicaliën) en Redefinery. Impuls neemt deel in een kernteam, dat de directeur van Biobased Delta ondersteunt.

Impuls ondersteunt de stichting Biobased Delta in haar ambities door vorm te geven aan projectontwikkeling en business development in Zeeland, samen met partners. Voor een goede afstemming van plannen en projecten binnen de provincie is het Uitvoeringsbureau Biobased Zeeland opgericht. Participanten zijn: North Sea Port, Provincie Zeeland, Kamer van Koophandel, Biobased Trainingcentrum, Wageningen UR, Center of Expertise Biobased Economy van de HZ University of Applied Sciences en Impuls.

4. Smart Delta Resources

Smart Delta Resources (SDR) is een initiatief van 11 energie- en grondstof -intensieve bedrijven, die op zoek zijn naar reductie van hun energie- en grondstoffengebruik via industriële symbiose. Via SDR werken bedrijven uit de chemie, staal, energie en food industrie samen om industriële verbindingen te leggen en uit te werken tot interessante business cases. Het platform is in 2014 opgericht en eind 2015 hebben de betrokken bedrijven zich opnieuw gecommitteerd voor de periode tot eind 2019. SDR kan een belangrijke bijdrage leveren in het totale transitieproces naar een klimaat-neutrale economie, zowel voor bestaande fossiel gebaseerde industrieën als voor toekomstige industrieën gebaseerd op hernieuwbare energie en grondstoffen.

Smart Delta Resources

Looptijd: 2014 – 2019
Betrokken partijen: ArcelorMittal, Engie, Cargill, Suiker Unie, Dow, ICL-IP, LambWeston-Meijer, SABIC, Trinseo, Yara, Zeeland Refinery, North Sea Port, Provincie Zeeland en Provincie Oost-Vlaanderen (sinds november 2018)
Rol Impuls: programmamanagement, project ontwikkeling en projectmanagement van business cases en facilitering van het platform (administratie, secretariaat)
Omvang: € 450.000 per jaar

Resultaten 2018
Medio 2017 is SDR gestart met het uitwerken van een “Roadmap towards a climate neutral industry in the Delta region”. Onder andere versterkt door het klimaatakkoord van Parijs hebben de SDR-leden zich gerealiseerd dat er een substantiële transitie noodzakelijk is om hun CO2-emissies te reduceren. En dat daarvoor gezamenlijke infrastructuur en grootschalige symbioseprojecten noodzakelijk zijn. Dit heeft geresulteerd in 8 concrete projecten, die de komende jaren opgepakt worden om de transitie in gang te zetten. Het plan is in april 2018 gepresenteerd en aangeboden aan de Tweede Kamer. Ook is het ingebracht in de landelijke Industrietafel van het Klimaatakkoord.

Met de totstandkoming van de Roadmap in 2018 heeft SDR een significante stap gezet en het thema ‘industriële symbiose’ verbonden aan de klimaat-transitie. Hierdoor wordt voor de bedrijven en externe stakeholders een nieuw hoofdstuk toegevoegd aan de samenwerking. De uitdaging voor de komende jaren wordt het concreet realiseren van de projecten.
SDR is verder intensief betrokken geweest bij de regionale Industrietafel van het Klimaatakkoord en heeft samen met andere stakeholders uit de regio het cluster vertegenwoordigd in deze discussies. De plannen zijn goed overgenomen in de stukken voor het landelijke Klimaatakkoord. De discussie over afronding van het Klimaatakkoord ligt nu op politiek terrein en wordt hoofdzakelijk gevoerd door belangenorganisaties en de bedrijven (o.a. SDR- leden) zelf.

Wat betreft de projecten, zijn een aantal belangrijke mijlpalen gehaald in 2018. Dit zijn de start van de levering van warmte van LambWeston-Meijer aan Wiskerke Onions in juli 2018; de start van de levering van waterstof van Dow aan Yara in oktober en de start van het demo-project Steel2Chemicals. Deze projecten kennen een lange voorgeschiedenis en hebben in 2018 concrete resultaten geboekt. Het zijn daarmee mooie en duidelijke visitekaartjes van SDR.

Andere projecten van de Roadmap bevinden zich in de ontwikkelingsfase. Een belangrijk overkoepelend project voor de aanleg van infrastructuur (CUST) is gestart in samenwerking met North Sea Port en begin 2019 worden de eerste uitkomsten verwacht. De noodzakelijke verzwaring van de elektrische infrastructuur - als gevolg van de energietransitie - is als aandachtspunt opgepakt, evenals de aanleg van CO2 infrastructuur voor (in eerste instantie) Carbon-Capture & Storage (CCS).

Over de thema's geothermie en warmtepompen zijn kennissessies georganiseerd. Om voor deze thema's concrete vervolgstappen (investeringsprojecten) te kunnen nemen, is eerst meer duidelijkheid nodig van het stimuleringsregime. Ditzelfde geldt voor waterstofproductie. Overigens zijn SDR-bedrijven voor wat waterstofproductie betreft, wél aangehaakt bij de landelijke uitwerking van grootschalige elektrolyse.

Rol Impuls
Impuls treedt voor SDR op als penvoerder, bijvoorbeeld bij het aangaan van overeenkomsten. Maar ook als facilitator bij de uitvoering van de werkzaamheden voor het samenwerkingsverband, zoals het beschikbaar stellen van medewerkers en kantoorfaciliteiten. Daarnaast draagt Impuls bij aan een belangrijk deel van het werkbudget van SDR.

5. Vrijetijdseconomie

Jaarlijks bezoeken bijna tien miljoen toeristen Zeeland. 51 procent hiervan zijn Nederlanders en 49 procent komt uit het buitenland. Impuls werkt samen met partners aan een transitie van de vrijetijdssector, met als doel de concurrentiepositie van Zeeland als toeristische bestemming te versterken. Want deze economische sector is niet alleen van belang voor de toerist, maar ook voor de inwoners van Zeeland zelf. Denk bijvoorbeeld aan de werkgelegenheid die de vrijetijdseconomie met zich meebrengt. Bovendien houdt vrijetijdseconomie voorzieningen in kleine kernen in stand en daarmee de leefbaarheid; cruciaal voor het vestigingsklimaat. Impuls speelt hierbij een belangrijke rol als verbinder van partijen en aanjager van innovatie. Een belangrijke stap is het opstarten van een Toeristische Uitvoeringsalliantie (TUA). Daarmee wordt via een meerjarige aanpak, met integrale projecten, gewerkt aan innovatie in de sector. Het doel is duidelijk: toeristen moeten Zeeland blijven vinden!

Hieronder volgt een opsomming van projecten van het cluster Vrijetijdseconomie. Een deel daarvan is afgerond in 2018, een ander deel loopt door in 2019 of verder.

Digitale Bereikbaarheid Buitengebied

Looptijd: tot eind 2018
Betrokken partijen: gemeenten, Provincie Zeeland en providers
Rol Impuls: aanjager
Subsidieverstrekkers: Provincie Zeeland en Zeeuwse gemeenten

Snel internet in buitengebied
De beschikbaarheid van snel internet is een onmisbare factor voor economische en maatschappelijke ontwikkeling. Ons dagelijks leven wordt immers steeds afhankelijker van snelle internetverbindingen. Digitale ontsluiting van het buitengebied is daarom voor bewoners, bedrijven én toeristen in het buitengebied van toenemend belang.

Binnen Europa geldt nu nog de standaard van 35 mbit/s. In de toekomst wordt deze grens opgetrokken naar 100 mbit/s. De term die hiervoor gebruikt wordt is NGA (Next Generation Access). Zo'n 9000 adressen in Zeeland haalden de grens van 35 mbit/s niet. Het doel van het project "Digitale bereikbaarheid buitengebied" was dan ook het ontsluiten van de Zeeuwse buitengebieden voor snel internet (>35 mbit/s).

Resultaten 2018
In 2018 is bereikt dat het grootste deel van de eerder genoemde 9000 adressen in de buitengebieden nu een zogenoemde draadloos vaste verbinding heeft, of dat ze daar binnenkort over kunnen beschikken. De uitrol is nog steeds in gang en dagelijks worden nog mensen aangesloten bij de drie providers die actief zijn in Zeeland.

Rol Impuls
In dit project heeft Impuls de verbindende rol gespeeld tussen providers en overheden. Impuls heeft per regio informatieavonden gefaciliteerd en werkgroepen ondersteund die zich bezighielden met vraagbundeling. Samen met de provincie Zeeland heeft Impuls de aansluitsubsidie bedacht en mogelijk gemaakt, waardoor de drempel voor veel adressen werd weggenomen en providers voldoende aansluitingen kregen om de dienstverlening te realiseren.

PROFIT

Looptijd: 2016-2019
Betrokken partijen: Interreg 2 Zeeën, Provincie Zeeland, gemeente Goes, gemeente Veere en gemeente Schouwen-Duiveland
Rol Impuls: verbinder, ontwikkelaar en uitvoerder
Omvang: € 221.415

Vergroten klantkennis
PROFIT (PROfessional Framework for Innovation in Tourism) is een Interreg-project, gericht op het stimuleren van innovatie bij het mkb in de toeristische en vrijetijdssector. Dit stimuleren gebeurt enerzijds via het vergroten van klantkennis, door analyse en ontsluiten van big data. Anderzijds via het aanbieden van innovatie-tools zoals masterclasses, inspiratietrips en trainingen. Behalve Zeeland doen ook de Vlaamse kust, de Franse regio Pas-de-Calais en de Engelse kustregio's Kent en Essex mee aan het project.

Resultaten 2018
PROFIT werkt met zogenoemde proeftuinen; in Zeeland zijn dat Goes, Oostkapelle en Renesse. In 2018 heeft Impuls ondernemers in deze drie proeftuinen verder begeleid bij het uitzoeken welke digitale data om te vormen zijn naar praktische tools. Daarvoor werd onder meer een kassatool ingezet, waarmee automatisch data worden aangeleverd. Verder zijn in 2018 ondernemers-tools beschikbaar gekomen als voorbeeldfilmpjes, de website mijnzeeuwsdna.nl en een info flyer.

Via een extern bureau is een eerste opzet gemaakt voor een digitale infrastructuur in Zeeland (hoe dit er uit zou kunnen zien). Er zijn masterclasses georganiseerd over verschillende thema's: DNA, circulair bouwen, beleving winkelgebieden en online zichtbaarheid. Verder zijn er bijeenkomsten gehouden met ondernemers en gasten om te komen tot nieuwe kansrijke producten voor Zeeland, o.a. op gebied van food/culinair en bijzonder overnachtingsvormen.

Rol Impuls
Impuls heeft meegewerkt aan de masterclasses over DNA en aan de bijeenkomsten "service design". Daarnaast heeft Impuls (voor het hele Interreg-partnerschap) een plan van aanpak ontwikkeld en opgezet voor een innovatieprogramma voor ondernemers, dat vanaf 2019 wordt uitgevoerd. Ook was Impuls betrokken bij de opzet van twee inspiratiereizen voor ondernemers, die begin 2019 plaatsvinden.

Vitaliteit Huisjesparken Bevelanden

Looptijd: 2018
Betrokken partijen: gemeenten Borsele, Goes, Kapelle, Noord-Beveland, Reimerswaal
Rol Impuls: verbinder, ontwikkelaar en uitvoerder
Omvang: € 11.200

Ontwikkelperspectief huisjesparken
De Bevelandse gemeenten hebben behoefte aan meer inzicht in het (recreatieve) gebruik van huisjesparken en de vitaliteit van deze bedrijven. Hiervoor heeft Impuls samen met Kenniscentrum Kusttoerisme een verkenning uitgevoerd naar het ontwikkelperspectief van de huisjesparken.

Resultaten 2018
In 2018 heeft Impuls samen met Kenniscentrum Kusttoerisme onderzoek gedaan onder vaste gasten

en een verkenning uitgevoerd naar het gebruik van de huisjesparken. Ook is een expertbijeenkomst georganiseerd en heeft observatie van parken plaatsgevonden. De verzamelde input uit deze verschillende activiteiten heeft geresulteerd in een rapport met aanbevelingen.

Rol Impuls
Impuls heeft samen met Kenniscentrum Kusttoerisme en in overleg met de betrokken gemeenten, de expertmeeting georganiseerd en het eindrapport samengesteld.

Innovatievouchers Verblijfsrecreatie

Looptijd: 2017-2019
Betrokken partijen: ondernemers verblijfsrecreatie in de gemeenten Noord-Beveland, Schouwen-Duiveland en Veere, Recron en Provincie Zeeland
Rol Impuls: verbinder, ontwikkelaar en uitvoerder
Omvang: € 75.000 gemeente Schouwen-Duiveland, € 25.000 gemeente Veere, gemeente Noord-Beveland € 10.000 (exclusief investeringen van ondenemers)

Advies van een extern expert
Ondernemers in de verblijfsrecreatie (in de gemeenten Noord-Beveland, Schouwen-Duiveland en Veere) die willen innoveren, kunnen aanspraak maken op zogenoemde 'innovatievouchers'. Met deze innovatievouchers kunnen ze externe expertise inhuren, om zo advies te krijgen over nieuwe, innovatieve stappen voor hun bedrijf. Het doel is om kwaliteitsverbetering van de verblijfsrecreatie te stimuleren en ondernemers te ondersteunen bij het zetten van stappen.

Resultaten 2018
Samen met Recron heeft Impuls intakegesprekken gevoerd met ondernemers en vouchers toegekend. Verder heeft Impuls in 2018 twee expertbijeenkomsten georganiseerd.

Rol Impuls
Impuls heeft samen met Recron intakegesprekken gevoerd met ondernemers in de gemeenten Noord-Beveland, Schouwen-Duiveland en Veere. Samen met Recron heeft Impuls de selectie en toekenning van de vouchers gecoördineerd en de administratieve afhandeling van de vouchers uitgevoerd. Er zijn twee expertteambijeenkomsten georganiseerd, onder voorzitterschap van Impuls.

Samen met Provincie Zeeland heeft Impuls het project "Kwaliteit Zeeuwse Kust" ingediend voor de (rijks)subsidieregeling Regio Deal Zeeland. Dit project richt zich op de ontwikkeling van een fonds voor de verblijfsrecreatie.

Circulaire Beleving

Looptijd: tot maart 2020
Betrokken partijen: Impuls, Recron, Kenniscentrum Kusttoerisme en Provincie Zeeland
Rol Impuls: verbinder, ontwikkelaar en uitvoerder
Omvang: € 586.000, waarvan € 339.000 Provincie Zeeland

Duurzame, circulaire (ver)bouw van vakantieaccommodaties
Het project Circulaire Beleving richt zich op 20 ondernemers in de verblijfsrecreatie (campings), die op hun bedrijf stappen willen zetten op het gebied van circulaire economie. Door middel van een

voucher ontvangen zij een financiële bijdrage om plannen te ontwikkelen voor duurzame, circulaire (ver)bouw van vakantieaccommodaties. De campings investeren zelf ook in de realisatie van deze plannen.

Met het project Circulaire Beleving wil Impuls ondernemers in de sector die willen investeren in circulair (ver)bouwen, stimuleren en adviseren. Naast de financiële bijdrage, is er onafhankelijk advies beschikbaar. De verworven kennis en ervaring binnen de sector worden gedeeld, zodat anderen hier ook mee aan de slag kunnen. Ook worden meerdere inspiratiebijeenkomsten voor ondernemers georganiseerd, en via een website worden kennis en informatie gedeeld.

Resultaten 2018
Met meer dan 20 ondernemers zijn intakegesprekken gevoerd, om hun vragen op het gebied van circulaire economie boven tafel te krijgen. Op basis hiervan zijn ondernemers aan de slag gegaan, al dan niet met een bouwteam om investeringsplannen (circulair) te maken. In oktober 2018 is een inspiratiebijeenkomst voor ondernemers georganiseerd om opgedane kennis te delen.

Rol Impuls
Als projectleider houdt Impuls de intakegesprekken met de ondernemers, voert het vouchersysteem uit, organiseert de inspiratiebijeenkomsten en stem af met Kenniscentrum Kusttoerisme over het delen van opgedane kennis. Ook is Impuls penvoerder voor dit project.

Innovatie & Zeeuwse Kwaliteitskust

Looptijd: 2018-2019
Betrokken partijen: Provincie Zeeland, Recron, ondernemers verblijfsrecreatie, natuurorganisaties, Waterschap, gemeenten
Rol Impuls: verbinder, ontwikkelaar en uitvoerder
Omvang: € 15.000

Ontwikkelen businesscases Kustvisie
Het doel van het project Innovatie & Zeeuwse kwaliteitskust is het begeleiden van ondernemers in de zogenoemde aandachtsgebieden van de Zeeuwse Kustvisie. Dit om te komen tot businesscases die passen binnen de (ruimtelijke) kaders van de Kustvisie en uitgaan van ontwikkelingen die in balans zijn met natuur en landschap. Onderdeel van dit project zijn onder meer het organiseren van expertbijeenkomsten.

Resultaten 2018
De inzet van Impuls is in 2018 gericht geweest op het maken van het projectvoorstel “Kwaliteit Zeeuwse Kust “ voor de Regio Deal Zeeland. Subsidie voor dit project is toegekend, waarmee 3 miljoen euro beschikbaar komt voor het opstarten van een Vitaliteitsfonds Verblijfsrecreatie. Met bijdragen vanuit dit fonds kunnen bedrijven in de verblijfsrecreatie financieel worden ondersteund bij kwaliteitsverbetering en innovatie, conform de kaders van de Zeeuwse Kustvisie. In 2018 zijn geen expertbijeenkomsten gehouden; de eerste is gepland in januari 2019.

Rol Impuls
Impuls is mede ontwikkelaar geweest van het projectplan voor de Regio Deal Zeeland en heeft daarvoor gesprekken gevoerd met ondernemers, Recron, Provincie Zeeland en het Ministerie van EZK.

Verkenning Ontwikkelperspectief Vraag-Aanbod Verblijfsrecreatie

Looptijd: 2018
Betrokken partijen: Kenniscentrum Kusttoerisme, Provincie Zeeland
Rol Impuls: verbinder, ontwikkelaar en uitvoerder

Toekomstbestendig ontwikkelen verblijfsrecreatie
Via het project "Verkenning Ontwikkelperspectief Vraag-Aanbod Verblijfsrecreatie" worden de mogelijkheden verkend voor het ontwikkelen van een toekomstbestendige balans in vraag en aanbod binnen de verblijfsrecreatie in Zeeland.

Resultaten 2018
In 2018 heeft Impuls gesprekken gevoerd met Provincie Zeeland en Kenniscentrum Kusttoerisme. Verder is verkend welke aanpak andere regio's in Nederland hanteren voor het ontwikkelen van de vraag-aanbod balans in de verblijfsrecreatie (o.a. via Leisure Kansenkaart en Kadaster).

Rol Impuls
Impuls heeft gesprekken gevoerd, als verbinder de verschillende partijen bijeengebracht en kennis en ervaring vanuit de sector gedeeld.

Verkenning Strategieën Bedrijfsbeëindiging

Looptijd: 2018
Betrokken partijen: Kenniscentrum Kusttoerisme, Provincie Zeeland, ondernemers
Rol Impuls: verbinder, ontwikkelaar en uitvoerder

Revitaliseren verblijfsrecreatie
Vanuit Provincie Zeeland is de wens geuit om te verkennen welke mogelijke strategieën er zijn voor revitalisering of beëindiging van bedrijven in de sector verblijfsrecreatie. Dit naar aanleiding van eerder uitgevoerd onderzoek naar de vitaliteit van de sector en op basis van ervaringen vanuit de innovatievouchers.

Resultaten 2018
Er zijn gesprekken gevoerd, onder andere in het kader van de Zeeuwse Kustvisie, met Provincie Zeeland, Kenniscentrum Kusttoerisme, gemeenten en brancheorganisatie Recron. Daarbij is gezamenlijk gekeken welke aanpak kan worden gevolgd voor revitalisering of bedrijfsbeëindiging. Deze aanpak wordt verder ontwikkeld in 2019.

Rol Impuls
Impuls heeft gesprekken gevoerd en als verbinder de verschillende partijen bijeen gebracht.

Digitale Zeeland Experience

Looptijd: 2016 - 2020
Betrokken partijen: VVV, gemeenten, Provincie Zeeland en Kenniscentrum Kusttoerisme
Rol Impuls: verbinder

Behoefte om digitaal te kunnen communiceren
Het project Digitale Zeeland Experience (DZE) voorziet in de behoefte van gast en ondernemer om digitaal met elkaar te communiceren en producten en diensten uit te wisselen. Zo kan een kaartje voor de boot worden gekoppeld aan de toegang voor een evenement, de toegang tot een bungalow digitaal worden geregeld of is het mogelijk digitaal punten te sparen voor de parkeergarage.

Door de partners van de Toeristische Uitvoeringsalliantie is een visie opgesteld voor een eigentijdse digitale infrastructuur, gericht op een optimale beleving voor de gast. Maar de infrastructuur aan de 'achterkant' is minstens zo belangrijk: hoe krijgen ondernemers inzicht in het gedrag van de consument en hoe kunnen ze dit vertalen naar nieuwe producten en diensten? En verder: hoe kan de digitale infrastructuur ondernemers en bezoekers meer verbinden?

Impuls speelt een belangrijke rol bij het beschikbaar en bruikbaar maken van deze data en kennis voor ondernemers. Daarnaast werkt Impuls samen met VVV Zeeland aan bredere toepassingen van bestaande en nieuwe digitale tools, waaronder de Zeelandpas, Zeeland App en Zeeland website. Koppelingen met het sociaal domein en het realiseren van een inwonersvariant voor de tools hebben daarbij de aandacht.

Resultaten 2018
In 2018 is het besluit genomen niet verder te gaan met de Zeelandpas en in 2019 alle energie te richten op de doorontwikkeling van wat nu "Mijn Zeeland" wordt genoemd. Mijn Zeeland is een profielomgeving, waarmee inwoners en toeristen toegang krijgen tot digitale kaartjes voor vervoer, attracties en cultuur. Deze tool levert inwoner en toerist voordeel op door korting of via sparen in een Zeeuws breed loyaliteitssysteem. Mijn Zeeland is inmiddels bijna helemaal uitgedacht en wordt nu besproken met gemeenten en ondernemers, om draagvlak te krijgen voor uitrol.

Rol Impuls
Binnen het project Digitale Experience Zeeland heeft Impuls vooral een meedenkende en verbindende rol; een rol die in dit dossier niet te onderschatten is.

Natuurbeleving

Looptijd: continu
Betrokken partijen: Provincie Zeeland
Rol Impuls: ondersteunen ondernemersinitiatieven

Natuur en recreatie hand in hand
Naast strandbezoek is natuurbeleving een belangrijke motivatie voor toeristen om naar Zeeland te komen. In 2018 heeft Impuls meegewerkt aan de ontwikkeling van een aantal iconische locaties, waar natuur en recreatie hand in hand gaan en elkaar zelfs versterken. Het belangrijkste doel voor Impuls binnen dit project is het betrekken van ondernemers en het bedenken van verdienmodellen. Er is een verkenning geweest naar scenario's voor (sanitaire) voorzieningen op parkeerterreinen in de gemeente Veere en mogelijk worden de uitkomsten van deze verkenning verder uitgerold naar overige kustgemeenten.

Resultaten 2018
In 2018 is een pilot met voorzieningen op een parkeerterrein in Veere succesvol afgerond. Inmiddels zijn er initiatieven voor een pilot op een tweede locatie. Verder zijn er plannen om, in de omgeving van Terra Maris, natuur en 'lifestyle' te koppelen aan een optreden van Racoon (2019). De

branding/marketing van de Zeeuwse natuurgebieden wordt door Provincie Zeeland uitbesteed aan een externe partij, waarvoor de aanbesteding in 2018 in gang is gezet.

Rol Impuls
De rol van Impuls binnen dit project Natuurbeleving was beperkt tot ondersteuning van concrete ondernemersinitiatieven, zoals hiervoor omschreven.

Toeristennet

Looptijd: 2017- 2020
Betrokken partijen: VVV, Kenniscentrum Kusttoerisme, Provincie Zeeland
Rol Impuls: verbinder

Verbeteren toeristische mobiliteit
Impuls neemt deel in de provinciale kerngroep Toeristische Mobiliteit. Daarin worden allerlei initiatieven op het gebied van toeristisch vervoer in Zeeland op elkaar afgestemd. In 2018 heeft Impuls marktpartijen geadviseerd, die pilots willen uitvoeren. Daarnaast heeft Impuls zich ingezet voor het verbinden van partijen die nodig zijn voor een succesvol ticketingsysteem voor vervoer in Zeeland.

Resultaten 2018
In 2018 zijn verschillende samenwerkingsverbanden geïnitieerd, die moeten leiden tot een goed, fijnmazig netwerk. Plannen in de dop (zoals E-mobility parken, het project Move en Mijn Zeeland), maar ook bestaande projecten (zoals Zeeland 5-sterren Fietsprovincie en de Zeeuwse Pontjes) vinden aansluiting bij elkaar via de kerngroep Toeristische Mobiliteit. Voorzitter van deze kerngroep is Impuls.

Rol Impuls
De rol van Impuls binnen het project Toeristennet is het verbinden en ondersteunen van ondernemersinitiatieven.

Innovatievouchers voor Dagattracties, Horeca, Watersport

Looptijd: tot 31/12/2018, verlengd naar 2019
Betrokken partijen: Provincie Zeeland, Koninklijke Horeca Nederland, HISWA, Stichting Dagattracties
Rol Impuls: faciliteren, verbinder, uitvoerder
Omvang: € 80.000 (15 vouchers)

Innovatietools voor ondernemers
In 2018 heeft Impuls verschillende innovatietools ontwikkeld en beschikbaar gesteld aan ondernemers uit de branches dagattracties, horeca, en watersport, rondom relevante thema's als personeel, marktkennis en digitale vaardigheden. Dit op basis van ideeën die eerder waren aangedragen door de ondernemers zelf. Verder waren voor deze groep ondernemers innovatievouchers beschikbaar in 2018.

Resultaten 2018
Van de 15 beschikbare vouchers zijn er 5 uitgegeven in 2018 en een aantal aanvragen moet nog beoordeeld worden. Zowel de initiatieven bij ondernemers als de beoordeling van de aanvragen nemen meer tijd in beslag dan verwacht; vandaar de verlenging van dit project naar 2019. Bij de watersportondernemers lijkt de animo minimaal. Onderzocht wordt wat hieraan ten grondslag ligt.

Rol Impuls
Impuls heeft richting de branches gecommuniceerd over de mogelijkheden van de innovatietools en vouchers. Impuls heeft de aanvragen behandeld en ter beoordeling voorgelegd aan de werkgroep, die bestaat uit vertegenwoordigers van Impuls, Provincie Zeeland en de branches zelf.

Verkennen kansen iconisch fietspad over het strand

Looptijd: 2018
Betrokken partijen: VVV, Provincie Zeeland en Ro & Ad Architecten
Rol Impuls: verbinder, uitvoerder
Omvang: € 12.840

Fietsen over Zeeuwse stranden
Via dit project wordt verkend of het haalbaar is om over delen van de Zeeuwse stranden te kunnen fietsen, daarbij gebruikmakend van duurzame materialen.

Resultaten 2018
De verkenning is afgerond en er is een rapport beschikbaar, dat laat zien dat een en ander mogelijk is.

Rol Impuls
Impuls heeft de samenwerking gezocht met een innovatief adviesbureau, meegedacht en partijen van de benodigde kennis voorzien om een gedegen verkenning te maken.

Kennis & Innovatie Netwerk Toerisme

Looptijd: 2017-2018
Betrokken partijen: Kenniscentrum Kusttoerisme, Toeristisch Ondernemend Zeeland en ondernemers
Rol Impuls: verbinder, ontwikkelaar en uitvoerder
Omvang: € 19.075

Vergroten organisatiekracht sector
Impuls werkt samen met ondernemers aan een Kennis- en Innovatienetwerk Toerisme, om de organisatiekracht van de sector te vergroten. Dit gebeurt in het kader van Campus Zeeland, een samenwerkingsverband waarbinnen bedrijven, kennis- en onderzoeksinstellingen en overheden in Zeeland zich samen sterk maken voor een sterke koppeling tussen onderwijs en bedrijfsleven.

Resultaten 2018
Tijdens vier bijeenkomsten met ondernemers en Toeristisch Ondernemend Zeeland, is in 2018 gewerkt aan het opstellen van een strategische agenda voor de sector. Er zijn inhoudelijke speerpunten gedefinieerd , waarbij de opgave om te komen tot een nieuwe organisatiestructuur, is onderkend door alle betrokkenen.

Rol Impuls
Impuls heeft als verbinder en aanjager de verschillende partijen bij elkaar gebracht, en samen met een externe facilitator de bijeenkomsten begeleid en de uitkomsten vertaald in een meerjarig strategiedocument 2019-2023 voor TOZ.

Gezond in Zeeland

Looptijd: 2017-2020
Betrokken partijen: Provincie Zeeland, Zeeuwse natuur-en buitenorganisaties, SportZeeland, Foodlab Mondia Scholengroep, De Vitale Revolutie, HZ University of Applied Sciences en VVV Zeeland.
Rol Impuls: ontwikkelaar, aanjager en uitvoerder
Omvang: € 27.872

Gebruiken van natuurlijk kwaliteiten Zeeland
Met het project 'Gezond in Zeeland' wil de Provincie de natuurlijke kwaliteiten van Zeeland beter benutten voor de gezondheid van mensen. Dit biedt kansen voor ondernemers, zeker nu er volop aandacht is voor een gezonde leefstijl. Zogenoemde 'makelaars' brengen vraag en aanbod op dit gebied bijeen, om te komen tot nieuwe producten en diensten. Een kerngroep is actief om alle initiatieven te verbinden en gezamenlijk in de markt te zetten. De vijf makelaars, gespecialiseerd in de pijlers food, vitaliteit, recreatie, bewegen en natuur, ondersteunen uiteenlopende partijen om de kansen op het gebied van gezondheid te pakken. Aan het project Gezond in Zeeland wordt op verschillende niveaus gewerkt: Europees (project SAIL), provinciaal (Gezond in Zeeland), regionaal (diverse stimuleringsprogramma's gezondheidstoerisme) en op individueel ondernemersniveau (via makelaarsrol).

Resultaten 2018
In 2018 heeft Impuls als 'makelaar gezond recreëren' ruim 20 ondernemers verder geholpen bij het verzilveren van hun kansen op gezondheidsgebied. Impuls was met informatie over dit project aanwezig tijdens (o.a.) de netwerkbeurs Contacta en nieuwe regio's zijn verkend , die ook aan de slag willen met gezondheidstoerisme.
Verder heeft Impuls geadviseerd bij de projectaanvraag en bij de vorming van het consortium voor een haalbaarheidsstudie Beach Wellness Cadzand-Bad (ingediend binnen de provinciale subsidieregeling Zeeland in Stroomversnelling april 2018).

Rol Impuls
Impuls voert de makelaarsrol uit voor de pijler 'gezond recreëren' en heeft ruim 20 ondernemers verder geholpen, die willen inspelen op gezondheid in relatie tot toerisme. Daarnaast heeft Impuls in 2018 gesprekken gevoerd met verschillende gemeenten die aan de slag willen met gezondheidstoerisme. Impuls is betrokken geweest als adviseur bij de projectaanvraag "Haalbaarheidsstudie Beach Wellness Cadzand-Bad", voor de Aanjaagregeling Zeeland in Stroomversnelling.

Stay Active and Independant for Longer (SAIL)

Looptijd: 2017-2019
Betrokken partijen: HZ University of Applied Sciences, GGD Zeeland, SportZeeland, gemeenten Veere en Sluis, Provincie Zeeland, ondernemers (vanuit de sectoren gezondheid, zorg & welzijn, sport & bewegen, voeding en toerisme) en inwoners en toeristen binnen de gemeenten Veere en Sluis
Rol Impuls: ontwikkelaar, aanjager en uitvoerder
Omvang: € 185.083

Actief oud worden
Het project SAIL richt zich op het stimuleren van actief oud worden en langer zelfstandig wonen. Dit door het vinden van nieuwe manieren die mensen helpen om zelfredzamer te zijn en minder

afhankelijk van traditionele gezondheidsvoorzieningen en sociale zorgvoorzieningen. Via het project worden oplossingen gezocht in het combineren van de sectoren toerisme en gezondheid. Impuls helpt ondernemers bij het toepassen van de opgedane kennis en expertise, om te komen tot concrete producten en diensten. In Zeeland worden vier pilots uitgevoerd, waarvan drie onder leiding van Impuls in samenwerking met GGD Zeeland en HZ University of Applied Sciences. In deze pilots staat (onder meer) de doorontwikkeling van de badstatusplaatsen Domburg en Cadzand-Bad centraal. Binnen SAIL wordt samengewerkt met partners uit België, Frankrijk, Engeland en Nederland. De Nederlandse partners zijn HZ (lead partner), GGD Zeeland, SportZeeland en Impuls.

Resultaten 2018
Begin 2018 is per pilot een selectie gemaakt van de drie meest kansrijke ideeën, met betrekking tot de thema's sport, bewegen, gezonde voeding en welzijn. Deze ideeën zijn uitgewerkt in businesscases. Vervolgens zijn de Zeeuwse projectpartners op zoek gegaan naar aanvullende financiering en samenwerking met marktpartijen voor het testen van de pilots. De pilots waarbij Impuls betrokken is, richten zich op gezonde voeding en leefstijl (combinatie horeca & detailhandel en ouderen (Domburg Eet Gezond)), de koppeling met evenementen (Vitaal Cadzand) en gezonde leefstijl en beweging (Vitaliteitsboulevard Cadzand in beweging).

Rol Impuls
Impuls is projectleider van de twee pilots in Cadzand en voor de pilot in Domburg, en voert in deze rol gesprekken met ondernemers en andere stakeholders; organiseert bijeenkomsten voor ondernemers en inwoners en ontwikkelt pilots.

Stimuleringsprogramma gezondheidstoerisme Veere

Looptijd: 2016-2018
Betrokken partijen: Gemeente Veere, Kenniscentrum Kusttoerisme en ondernemers uit gezondheid/ zorg/welzijn, sport & bewegen, voeding en toerisme
Rol Impuls: ontwikkelaar en aanjager
Omvang: € 15.991,56, waarvan € 9.929,40 voor Impuls.

Integrale ontwikkeling gezondheidstoerisme
Gemeente Veere wil kansen stimuleren voor de integrale ontwikkeling van gezondheidstoerisme. Impuls en Kenniscentrum Kusttoerisme hebben hiervoor een programma ontwikkeld voor de periode 2016-2018 gebaseerd op 3 programmalijnen: 1) kansrijke voorbeeldprojecten 2) onderzoek en verkenningen 3) faciliterende rol gemeente. Impuls begeleidt daarbij de voorbeeldprojecten.

Resultaten 2018
Impuls heeft vijf bestaande voorbeeldprojecten op het gebied van gezondheidstoerisme begeleid en er zijn ook nieuwe initiatieven aan toegevoegd. Het Kenniscentrum Kusttoerisme heeft verkenningen uitgevoerd voor de gemeente Veere.

Stimuleringsprogramma gezondheidstoerisme Bevelanden

Looptijd: 2018-2020
Betrokken partijen: Gemeenten Noord-Beveland, Borsele, Goes, Kapelle en Reimerswaal, Kenniscentrum Kusttoerisme en ondernemers uit gezondheid/ zorg/welzijn, sport & bewegen, voeding en toerisme

Rol Impuls: Ontwikkelaar en aanjager
Omvang: € 25.000,- waarvan € 15.500 voor Impuls.

Kansrijke crossovers
De Bevelandse gemeenten zetten in op de kansrijke crossover tussen toerisme en gezondheidseconomie, namelijk gezondheidstoerisme. De focus ligt op het versterken van deze markten en het faciliteren van (toekomstige) ondernemers. Impuls en Kenniscentrum Kusttoerisme hebben hiervoor een programma ontwikkeld voor de periode 2018-2020 gebaseerd op 3 programmalijnen: 1) kansrijke voorbeeldprojecten 2) onderzoek en verkenningen 3) faciliterende rol gemeenten.

Resultaten 2018
Impuls heeft een achttal voorbeeldprojecten begeleid. In oktober 2018 is er een gezamenlijke netwerkbijeenkomst georganiseerd via de business-to-business van de Bevelanden.

Rol Impuls
Impuls begeleidt en faciliteert de voorbeeldprojecten en is het aanspreekpunt voor de gemeenten en ondernemers.

Stimuleringsprogramma gezondheidstoerisme Sluis

Looptijd: 2019-2024
Betrokken partijen: Gemeente Sluis, Kenniscentrum Kusttoerisme en ondernemers uit gezondheid/ zorg/welzijn, sport & bewegen, voeding en toerisme
Rol Impuls: ontwikkelaar, aanjager en uitvoerder
Omvang: € 15.861,45,- waarvan € 7.930,73,- voor Impuls.

Cross-sectorale productontwikkeling
De gemeente Sluis wil inzetten op economische structuurversterking door cross-sectorale productontwikkeling. Eén van de kansrijke combinaties is gezondheidstoerisme (wellness, vitaliteit en voeding zijn onderdeel van gezondheidstoerisme)... Impuls en Kenniscentrum Kusttoerisme hebben hiervoor een programma ontwikkeld voor de periode 2019-2024 gebaseerd op 3 programmalijnen: 1) kansrijke voorbeeldprojecten 2) onderzoek en verkenningen 3) faciliterende rol gemeenten, welke in februari 2019 wordt opgeleverd.

Resultaten 2018
Voor de gemeente Sluis is in 2018 gewerkt aan het opstellen van een stimuleringsprogramma gezondheidstoerisme Sluis. Daarvoor zijn diverse gesprekken gevoerd met ondernemers die reeds inspelen op gezondheidstoerisme, onderzoeken uitgevoerd naar het huidig aanbod en de behoeften van de West-Zeeuws-Vlaamse gast in kaart gebracht ten aanzien van gezondheidstoerisme. Ook zijn inspiratiesessies georganiseerd om ideëen op te halen bij ondernemers. Alle input van de onderzoeken, de gesprekken en de uitkomsten van de inspiratiesessies hebben geleid tot een stimuleringsprogramma.

Rol Impuls
Impuls heeft in samenwerking met het Kenniscentrum het Stimuleringsprogramma opgesteld, is de contactpersoon richting de gemeente en heeft de afstemming gedaan met de Adviescommissie Recreatie & Toerisme van de gemeente Sluis.

Verkenning Internet of things

Looptijd: 2018
Betrokken partijen: Provincie Zeeland, ondernemers
Rol Impuls: verkenner
Omvang: € 2.500

Verbindingen leggen op gebied van 'internet of things'
Behalve mensen, zijn ook dingen online. Bijvoorbeeld machines, horloges, auto's, de thermostaat en de koelkast. Samen vormen ze één groot 'internet of things' (het internet der dingen). Voor Zeeland is 'internet of things' een nog onontgonnen gebied. Impuls wil in 2018 de kansen op dit gebied verkennen voor toeristisch en mkb Zeeland, en nagaan waar en met welke partijen samenwerkingsverbanden te sluiten zijn. Naast economische kansen voor de vrijetijdssector, zijn hier mogelijk bredere toepassingsgebieden te bedenken. Waar dit kansrijk is, zullen daarom koppelingen gelegd worden met de andere business development clusters van Impuls.

Resultaten 2018
De verkenning van 'internet of things' is afgerond en er is een verslag van gemaakt. De eindconclusie is (in het kort) dat er zeker kansen liggen, maar dat het ondernemersveld er nog niet klaar voor is. Er moet eerst energie gestoken worden in het informeren over en concreet maken van kansen en mogelijkheden.

Rol Impuls
Impuls heeft vorm gegeven aan de verkenning van 'internet of things' door middel van een masterclass digitalisering en gesprekken met ondernemers, zoals Parree, Delta en Swycs. Daarnaast heeft dit project zeker ook aandacht gekregen vanuit de projecten PROFIT en Mijn Zeeland .

Zeeuwse winkelgebieden

Looptijd: 2018 - 2019
Betrokken partijen: Z4 en Provincie Zeeland
Rol Impuls: verbinder, uitvoerder
Omvang: € 14.793

Nieuwe rol winkelgebieden
De retail sector verandert en om gemeenten, ondernemers en vastgoedbeheerders in staat te stellen hun winkelgebieden toekomstbestendig te maken, worden in 2018 verschillende informatiebijeenkomsten georganiseerd. Doel van deze bijeenkomsten is het overdragen van kennis en het realiseren van een vertegenwoordigend netwerk van en voor de sector. Impuls participeert daarmee in het zoeken naar de nieuwe rol van winkelgebieden.

Resultaten 2018
Op diverse locaties in Zeeland heeft Impuls in totaal vijf bijeenkomsten georganiseerd, rond verschillende thema's. Iedere bijeenkomst werd bezocht door ca. 60 personen. De eerste aanzet voor een vertegenwoordigend netwerk is gemaakt.

Overzicht van de bijeenkomsten:
- Kennis van de (te verwachten) ontwikkelingen in de Retail (juni 2018, locatie: De Mythe, Goes);
- Wat wil de Vlaamse bezoeker? (september 2018, locatie: Studio 58, Middelburg);

- Zin en onzin van omnichanneling (september 2018, locatie; Scheldetheater, Terneuzen);
- Vergroten overlevingskansen van starters (oktober 2018, locatie: Dok 41, Vlissingen);
- Evenementen, alleen goed voor de horeca? (oktober 2018, locatie: De Mythe, Goes).

Rol Impuls
De rol van Impuls was het fysiek organiseren van de bijeenkomsten, met alle aspecten die daarbij horen. Bovendien was het een rol van meedenken, onder meer over het realiseren van een netwerk van en voor de sector.

Gastvrijheid op de Westerscheldeferry

Looptijd: 2018
Betrokken partijen: Provincie Zeeland, WSF, VVV, Pieterman, Meetme en Nilsson
Rol Impuls: adviseur, verbinder
Omvang: € 14.632

Promotie Westerscheldeferry
Het project 'Gastvrijheid op de Westerscheldeferry' richt zich op het vergroten van de gastvrijheid van de veerpont. Daarbij gaat het om de gastvrijheid aan boord, maar ook in algemene zin. Doel van dit project is het vergroten van het aantal bezoekers. In 2018 wordt ingezet op het initiëren, aanjagen of verkennen van activiteiten en producten, die direct of indirect aan dit doel bijdragen.

Resultaten 2018
De verkenning is afgerond, een lijst met kansrijke initiatieven is opgesteld en een aantal snel te realiseren acties zijn ingezet, zoals een promotiecampagne en een gastvrouw/gastheer aan boord.

Rol Impuls
Impuls heeft het project begeleid en heeft een aantal bijeenkomsten gehouden met relevante partijen. Bovendien is Provincie Zeeland door Impuls van materiaal voorzien, waarmee de Westerscheldeferry de toekomst tegemoet kan gaan als een gastvrij toeristisch product.

TOZ Toeristisch Ondernemend Zeeland

Looptijd: continu
Betrokken partijen: VVV, Kenniscentrum Kusttoerisme, Recron, Vekabo, Hiswa, Koninklijke Horeca Nederland (KHN) en VNO-NCW Brabant Zeeland
Rol Impuls: aanjager, adviseur, secretariaat

Eén standpunt namens betrokken partijen
Toeristisch Ondernemend Zeeland (TOZ) is hét ondernemersaanspreekpunt voor de Provincie Zeeland en andere overheden. Namens de betrokken partijen formuleert TOZ gezamenlijke strategieën en standpunten op onderwerpen. TOZ wordt in toenemende mate betrokken bij de totstandkoming van beleid, bijvoorbeeld op het gebied van de Kustvisie Zeeland, de energietransitie, promotie, arbeidsmarkt, etc.

Resultaten 2018
Naast het vervullen van haar reguliere rol, heeft deze ondernemerskoepel in 2018 stappen gezet in verdere professionalisering. Dit met behulp van de K&I tafel (Kennis & Informatie tafel) vanuit Campus Zeeland. Een meerjarig strategiedocument is opgesteld en er worden middelen gezocht om

een coördinator aan te stellen. Opdracht voor deze coördinator wordt het krachtiger maken van de organisatiestructuur, met als doel dat TOZ samen met de diverse overheden kan meewerken aan de totstandkoming van beleid.

Rol Impuls
Impuls agendeert en voert het secretariaat voor TOZ, maar wijst alle betrokken partijen vooral op het behouden en versterken van commitment.

Toeristische Uitvoeringsalliantie (TUA)

Samen met VVV Zeeland en Kenniscentrum Kusttoerisme werkt Impuls sinds 2014 samen in de vorm van een netwerkorganisatie: de Toeristische Uitvoeringsalliantie (TUA). Jaarlijks stelt TUA een strategische uitvoeringsprogramma vast, in overleg met de toeristische sector en overheden. In 2018 werden de volgende projecten gezamenlijk uitgevoerd:

- Toeristennet
- Natuurbeleving
- Beleving Westerschelde Ferry
- Fietsen op het strand
- PROFIT
- SAIL
- Digitale Zeeland Experience
- Kennis- en Innovatienetwerk Toerisme
- Gezond in Zeeland
- Stimuleringsprogramma's Veere, Bevelanden, Sluis

Overige projecten en activiteiten
Impuls voert het secretariaat voor Toeristisch Ondernemend Zeeland (TOZeeland), participeert in de coördinatiegroep Bevelanden, Platform Economie en Toerisme Noord-Beveland en de Recreatieve Denktank Schouwen-Duiveland. Daarnaast draagt Impuls bij aan de regio coördinator in Borsele.

6. Logistiek en Energie

Onder dit cluster van Impuls vallen Logistiek, Maintenance en Energietransitie, drie belangrijke pijlers voor de Zeeuwse economie. Sectoren die niet op zichzelf staan, maar onderling met elkaar samenhangen én elkaar versterken.
De logistieke sector is vanzelfsprekend nauw verbonden met de Zeeuwse havens en één van de grootste werkgevers in de regio. Belangrijke activiteiten binnen deze sector zijn de chemische industrie, de verwerking en opslag van agrofood-producten en alle nieuwe ontwikkelingen rondom offshore wind, met de kansen die dit biedt voor regionale toeleveringsbedrijven.

Vanwege dit brede belang van de logistieke sector, worden de verschillende activiteiten in vrijwel alle gevallen uitgevoerd via het logistiek samenwerkingsverband Zeeland Connect. Impuls is daarvan penvoerder. De andere partners binnen Zeeland Connect zijn North Sea Port, HZ University of Applied Sciences en de Provincie Zeeland. Verder hebben drie bedrijven zitting in de stuurgroep van Zeeland Connect, in wisselende samenstelling. In 2018 zijn dit Kloosterboer, Kotra Logistics en Wielemaker Transport. Daarnaast is een groeiend aantal bedrijven betrokken bij de uitvoering van de verschillende projecten van Zeeland Connect.

De aan Maintenance gerelateerde activiteiten worden vooral ingevuld via een bijdrage aan het Kennis en Innovatiecentrum Maintenance Procesindustrie (KIC/MPi).

In verband met nationale en internationale klimaatdoelen (o.a. sterke inzet op reductie van CO2), worden aan energie gerelateerde vraagstukken steeds belangrijker. Voorbeelden zijn de energietransitie binnen het weg- en scheepvaartverkeer en de logistieke uitdagingen rondom offshore wind. Door deze 'verschoven' focus gaat het cluster Logistiek, Maintenance en Energietransitie voortaan verder als cluster Logistiek en Energie.
Hieronder volgt een opsomming van de projecten en activiteiten van het cluster Logistiek, Maintenance en Energietransitie in 2018, waarvan een deel doorloopt in 2019 of verder.

Zeeland Connect

Looptijd: 2018
Betrokken partijen: HZ University of Applied Sciences, North Sea Port, Provincie Zeeland, Kloosterboer, Verbrugge, Wielemaker, Kotra Logistics, Topsector Logistiek en diverse andere bedrijven en kennisinstellingen
Rol Impuls: penvoerder en initiatiefnemer van logistieke visie i.s.m. HZ
Subsidieverstrekkers: koepel publiek-privaat gefinancierd door strategische partners
Omvang: € 150.000

Logistieke visie Zeeland Connect
Het logistiek samenwerkingsverband Zeeland Connect versterkt de logistieke sector in Zeeland, door het delen van kennis, door (werken aan) bewustwording van een snel veranderende logistiek en door het aanjagen en uitvoeren van projecten.

Resultaten 2018
In 2018 heeft Zeeland Connect een nieuwe programmamanager aangetrokken, is een vierde bedrijf toegetreden tot de stuurgroep en is het kernteam versterkt met vertegenwoordigers vanuit het bedrijfsleven.

Verder heeft Zeeland Connect in 2018 een logistiek visie opgesteld en deze gepresenteerd aan de CEO's van de belangrijkste Zeeuwse bedrijven. Daarnaast is de visie toegelicht tijdens het jaarcongres van Zeeland Connect.
De logistiek visie bestaat uit vier innovatielijnen:

- Logistieke stromen en verbindingen;
- Zero Emission Logistiek;
- Digitalisering & Robotisering;
- Autonoom Transport.

Deze vier innovatielijnen vormen de basis voor het projectenprogramma van Zeeland Connect voor de komende jaren.

Rol Impuls
Impuls is penvoerder van Zeeland Connect en heeft in 2018 het initiatief genomen voor de nieuwe logistiek visie in samenwerking met HZ University of Applied Sciences.

Synchromodaal Netwerk

Looptijd: 2016 – 2020
Betrokken partijen: Zeeland Connect en ruim 30 verladers en vervoerders
Rol Impuls: ontwikkelaar, aanjager en uitvoerder
Subsidieverstrekkers: Topsector Logistiek
Omvang: € 120.000 per jaar

Meerjarig synchromodaal programma
Synchromodaliteit draait om het duurzaam en optimaal inzetten van verschillende vormen van transport binnen een netwerk van vervoerders, op een manier dat de verlader een integrale oplossing krijgt aangeboden voor zijn (achterland)vervoer. Doel van het project Synchromodaal Netwerk is het realiseren van modal-shift (hier een shift van weg naar binnenvaart en spoor) via een meerjarig synchromodaal programma van de Topsector Logistiek. Daarnaast wordt binnen dit programma gewerkt aan efficiëntere uitvoering van goederentransport door het bundelen van lading.

Resultaten 2018
In 2018 is de Verladerskring Kanaalzone uitgebreid van 8 naar 10 verladers. In samenwerking met Transport Logistiek Nederland (TLN) is een regionaal netwerk van wegtransporteurs gevormd. Ook is verdere groei van volume gerealiseerd binnen een aantal synchromodale corridors**.**

Rol Impuls
De rol van Impuls binnen het project Synchromodaal Netwerk is die van ontwikkelaar, aanjager en uitvoerder.

Reefer Express Line

Looptijd: augustus 2017 – eind 2018
Betrokken partijen: Zeeland Connect, North Sea Port, Kloosterboer Vlissingen, Honkoop barging en een aantal deelnemende verladers
Rol Impuls: mede-ontwikkelaar en uitvoerder
Subsidieverstrekkers: De Verkeersonderneming
Omvang: € 140.000

Modal-shift
Het project Reefer Express Line richt zich op de realisatie van een modal-shift op de corridor Vlissingen – Rotterdam, door het mijden en terugdringen van spitsritten over de weg. Met een financiële bijdrage van De Verkeersonderneming is het aantal reefer plugs (de mogelijkheden om koelcontainers te verschepen) uitgebreid, via inzet van een bestaand binnenvaartschip. Daarnaast is een dagelijkse shuttledienst opgezet, voor snel openbaar (personen-)vervoer tussen Vlissingen en Rotterdam.

Resultaten 2018
Het project Reefer Express Line is eind 2018 succesvol afgerond. De doelstelling van dit project, het realiseren van 35 spitsmijdingen per dag, is ruimschoots gehaald. De dienst blijft ook in 2019 operationeel. Binnenkort wordt met de betrokken partijen gesproken over een vervolgproject.

Rol Impuls
De rol van Impuls binnen het project Reefer Express Line is die van mede-ontwikkelaar.

Central Gate

Looptijd: 2018 – 2022
Betrokken partijen: North Sea Port, haven terminals en transporteurs
Rol Impuls: initiator en eerste aanvrager voor regiogelden (via Zeeland Connect)
Subsidieverstrekkers: bijdrage vanuit Zeeland Regio Envelop
Omvang: € 4 mln.

Innovatieve aanmeld- en vervoersconcepten
Het meerjarige project Central Gate richt zich op het realiseren van innovatieve aanmeld- en vervoersconcepten, rondom een centrale entree en aanmeldlocatie in het havengebied. Dit betreft onder meer het realiseren van centrale en geautomatiseerde toegangssystemen en van een pre-gate functie, voor het veilig, snel en flexibel regelen van de doorstroom van vrachtverkeer. Verder wordt binnen dit project gewerkt aan voorzieningen voor platooning (het geautomatiseerd rijden van trucks in kleine colonnes, om zo brandstofverbruik te verminderen en de verkeersveiligheid én doorstroming op de weg te verbeteren), zero-emissie en autonoom transport.

Resultaten 2018 en rol Impuls
In 2018 heeft Impuls de aanvraag voor (ondersteuning vanuit) regiogelden succesvol kunnen afhandelen, via Zeeland Connect. De uitvoering van het project Central Gate staat de komende jaren op het programma.

Smart Tooling

Looptijd: 2016 – begin 2019 (met half jaar verlengd)
Betrokken partijen: Kennis en Innovatiecentrum Maintenance Procesindustrie (KIC/|MPi), Universiteit Twente, Rewin, EXRobotics, ID-Tec, VTEC, Serenity, Dow Benelux, BASF e.a.
Rol Impuls: projectmanagement
Subsidieverstrekkers: Interreg Vlaanderen-Nederland
Omvang: € 3 mln. (over 3 jaar)

Veilig werken met Smart Tooling
Het project Smart Tooling richt zich op het ontwikkelen van robot- en drone-oplossingen voor onderhoudswerkzaamheden in de chemie- en procesindustrie. Deze oplossingen zijn specifiek gericht op voor de mens moeilijk toegankelijke en gevaarlijke omgevingen.

Resultaten 2018
In 2018 is voortgang geboekt met de technische en functionele ontwikkeling van twee prototypes: de I-Ball voor inspectie van vaten en de snake robot voor inspectie van leidingen. De prototypes zijn op een demo-bijeenkomst in Terneuzen getoond en worden in 2019 in de praktijk getest.

Rol Impuls
Impuls heeft binnen het project Smart Tooling de rol van projectmanager.

E-Mobility Park

Looptijd: 2018
Betrokken partijen: Dockwize, Kenniswerf, HZ University of Applied Sciences, Orionis, Provincie Zeeland e.v.a.
Rol Impuls: aanjager en facilitator
Subsidieverstrekkers: Provincie Zeeland en bijdrage van partners
Omvang: ca. € 100.000

Elektrische deelauto projecten
Het project E-Mobility Park heeft als doel het realiseren van elektrische deelauto-projecten met bedrijven in de regio. Na het opzetten, uitvoeren en evalueren van een pilot op de locatie van Impuls en Dockwize is het uiteindelijk de bedoeling dat op meerdere plaatsen openbaar toegankelijke E-Mobility Park faciliteiten gerealiseerd worden.

Resultaten 2018
In 2018 is een plan opgezet voor een E-Mobility Park op de Kenniswerf in Vlissingen en is Stichting Duurzame Mobiliteit Zeeland opgericht . Deze stichting gaat zorgdragen voor de verdere uitrol van dit concept.

Rol Impuls
Met betrekking tot het project E-mobility Park heeft Impuls in 2018 de rol vervult van aanjager en facilitator.

Hybride Schepen

Looptijd: 2019 – 2022
Betrokken partijen: Port of Oostende, WaterstofNet, TU Delft, Yerseke Engine Services, CTD, Vera Cruz Shipping en meer dan 50 overige partners en waarnemers (observers), o.a. North Sea Port, HZ University of Applied Sciences en Scalda.
Rol Impuls: projectpartner en initiatiefnemer van pilot Ombouw Binnenvaartschip
Subsidieverstrekkers: Interreg 2-seas
Omvang: € 16 mln. (over ruim 3 jaar), waarvan ruim € 9 mln. EFRO-subsidie

Hybride schepen
In 2018 is een subsidieaanvraag ingediend voor ingebruikname van vier hybride schepen op waterstof: twee nieuwbouw schepen en twee schepen die zullen worden omgebouwd. Verder betreft deze subsidieaanvraag (een project voor) de realisatie van (groene) waterstof infrastructuur.

Resultaten 2018
In 2018 is een subsidieaanvraag ingediend voor het project Hybride Schepen én deze subsidie is toegekend. Het project start in het eerste kwartaal van 2019.

Rol Impuls
De rol van Impuls binnen het project Hybride Schepen is die van projectpartner en initiatiefnemer van de pilot ‘Ombouw Binnenvaartschip’.

7. Gezondheidseconomie

De zorg is een grote economische sector binnen Zeeland en biedt werkgelegenheid aan veel Zeeuwen. Maar de sector staat onder druk. In heel Nederland is sprake van vergrijzing en Zeeland is hierop geen uitzondering. De beroepsbevolking neemt af en het aantal ouderen en chronisch zieken groeit. Hierdoor stijgen de kosten van de zorg en verzorging. Zorginstellingen ervaren dan ook een toenemende druk om op de kosten te besparen. Dat kunnen ze onder meer doen door hun processen te optimaliseren en nieuwe en slimme methodes toe te passen bij het leveren van zorg. De zorgsector, maar ook Zeeuwse gemeenten, krijgen hierbij hulp van Impuls. Het cluster Gezondheidseconomie brengt kennis en innovatiekansen nationaal en internationaal in kaart en speelt een sleutelrol bij het verbinden van partijen.

INCASE, Industrie 4.0

Looptijd: 2016 – 2019
Betrokken partijen: HZ University of Applied Sciences en Impuls
Rol Impuls: coördinator Zeeuwse activiteiten
Subsidieverstrekkers: INTERREG 2 zeeën en Provincie Zeeland
Omvang: € 300.000 voor het Zeeuwse deel

De slimme huiskamer
Internettechnologie maakt een steeds belangrijker deel uit van ons leven. Er wordt zelfs gesproken van een volgende industriële revolutie. Zowel voor de industrie als voor ons dagelijks leven thuis kunnen zogenoemde “connected devices” grote voordelen bieden. Denk bijvoorbeeld aan het vergroten van het wooncomfort en woongemak, met onder meer veelbelovende mogelijkheden voor de zorgsector.

Het internationale samenwerkingsverband INCASE (bestaande uit 11 partijen uit Vlaanderen, Frankrijk, Engeland en Nederland) richt zich op beide terreinen; dus zowel op de industrie als op internettoepassingen in huis. In het kader van dit project Industrie 4.0 willen Impuls en de HZ de mogelijkheden verkennen rond ‘slim wonen’. Binnen De Zeeuwse Huiskamer, een programma dat zich richt op het langer zelfstandig thuis wonen door ouderen, ontstaat daarmee ook een ‘slimme huiskamer’.

Resultaten 2018
In 2018 heeft Impuls een groep van bedrijven bijeengebracht, die ondersteund worden in het ontwikkelen van hun producten voor slim wonen vanuit Industrie 4.0. In samenwerking met betrokkenen bij het programma De Zeeuwse Huiskamer heeft een testdag plaatsgevonden, waarop eindgebruikers producten hebben getest en feedback hebben gegeven aan de makers. Verder is er een inspiratiebijeenkomst geweest over ‘slim wonen’.

Rol Impuls
Impuls neemt deel aan het consortium INCASE, samen met HZ University of Applied Sciences. Binnen het project Industrie 4.0 is Impuls coördinator van Zeeuwse activiteiten.

8. Toelichting jaarrekening

Financiële positie
Uit het balanstotaal per 31 december 2018 valt op dat er een negatief resultaat is van 63.832 euro. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door het resultaat van de deelneming van het Investeringsfonds Zeeland van 54.077 euro. Deze deelneming zal naar verwachting de komende jaren negatieve resultaten blijven laten zien vanwege de kosten van de investering. De solvabiliteit, de verhouding tussen het eigen vermogen en het totale vermogen, was ultimo 2018 73,9.

Het resultaat voor de bedrijfsvoering van Impuls zelf, zonder de deelneming van het Investeringsfonds Zeeland, is 9.755 euro negatief. Voor de bedrijfsvoering van Impuls zelf was een neutraal resultaat begroot. Ten opzichte van deze begroting 2018 zijn er op een aantal posten over- en onderschrijdingen.

Financiën na 2018
Iets meer dan de helft van de inkomsten van Impuls bestaat uit incidentele projectopbrengsten. In 2017 was dit minder dan de helft. Voor een groot deel staan hier directe projectkosten tegenover, echter deze opbrengsten worden ook ingezet ter financiering van het interne personeel en de reguliere bedrijfskosten. Voor Impuls is het daarom belangrijk dat deze additionele inkomstenbron gecontinueerd blijft.

Balans per 31 december 2018

		31 december 2018		31 december 2017	
		€	€	€	€
ACTIVA					
Vaste activa					
Materiële vaste activa	(1)				
Verbouwing		16.941		15.770	
Inventaris		11.395		13.524	
ICT		12.830		18.854	
			41.166		48.148
Financiële vaste activa	(2)				
Andere deelnemingen			3.198.138		-
Vlottende activa					
Vorderingen	(3)				
Handelsdebiteuren		176.870		55.944	
Vorderingen op participanten en op maatschappijen waarin wordt deelgenomen		175.379		182.586	
Belastingen en premies sociale verzekeringen		48.874		40.458	
Overige vorderingen en overlopende activa		412.241		407.471	
			813.364		686.459
Liquide middelen	(4)		1.179.328		1.246.296
			5.231.996		1.980.903

		31 december 2018		31 december 2017	
		€	€	€	€
PASSIVA					
Eigen vermogen	(5)				
Geplaatst kapitaal		150.000		150.000	
Wettelijke reserves		3.198.138		-	
Overige reserves		581.562		501.352	
Onverdeeld resultaat		-63.832		15.461	
			3.865.868		666.813
Voorzieningen	(6)				
Overige voorzieningen			84.810		72.451
Kortlopende schulden	(7)				
Schulden aan leveranciers en handelskredieten		300.650		363.250	
Belastingen en premies sociale verzekeringen		115.203		101.991	
Overlopende passiva		865.465		776.398	
			1.281.318		1.241.639
			5.231.996		1.980.903

Winst- en verliesrekening over 2018

		2018		2017	
		€	€	€	€
Bedrijfsopbrengsten	(8)	3.885.100		3.035.777	
Projectkosten	(9)	2.063.426		1.356.167	
Bruto-omzetresultaat			1.821.674		1.679.610
Kosten					
Personeelskosten	(10)	1.501.489		1.292.622	
Afschrijvingen	(11)	24.829		24.102	
Overige bedrijfskosten	(12)	308.757		319.302	
			1.835.075		1.636.026
Bedrijfsresultaat			-13.401		43.584
Financiële baten en lasten	(13)		1.207		268
Resultaat voor belastingen			-12.194		43.852
Belastingen	(14)		2.439		-8.867
			-9.755		34.985
Aandeel in het resultaat van deelnemingen	(15)		-54.077		-19.524
Resultaat na belastingen			-63.832		15.461

De balans per 31 december 2018 en de winst- en verliesrekening over 2018 zijn ontleend aan de jaarrekening 2018 van NV Economische Impuls Zeeland. Daarop is door Rijkse Accountants een goedkeurende controleverklaring afgegeven.